

Menneskebiblioteket

Håndbog for arrangører

Ronni Abergel
Antje Rothemund
Gavan Titley
Péter Wootsch

Menneskebiblioteket

En håndbog for arrangører

ANP 2005:759

© Nordisk Ministerråd, København 2005 på den danske oversættelse

© Council of Europe, 2005 (English edition)

Denne oversættelse af *Don't judge a book by its cover – The Living Library organiser guide*

(ISBN 92-871-5766-99) er udarbejdet efter aftale med Europarådet

ISBN 92-893-1202-5

Tryk: Scanprint a/s, Århus 2005

Omslag og indholdslayout: Merán studios

Foto: © Art Factory og Det europæiske ungdomscenter, Budapest (hvor intet andet er angivet).

© referencer side 64

Oplag: 650

Trykt på miljøvenligt papir som opfylder kravene i den nordiske miljøsvanemærkeordning.

Publikationen kan bestilles på www.norden.org/order. Flere publikationer på

www.norden.org/publikationer

Printed in Denmark

Nordisk Ministerråd

Store Strandstræde 18

1255 København K

Telefon (+45) 3396 0200

Fax (+45) 3396 0202

Nordisk Råd

Store Strandstræde 18

1255 København K

Telefon (+45) 3396 0400

Fax (+45) 3311 1870

www.norden.org

De synspunkter, der gøres gældende i nærværende tekst, er forfatternes og afspejler ikke nødvendigvis Europarådets holdninger.

Alle rettigheder forbeholdes. Ingen del af denne publikation må gengives eller videreformidles i nogen form eller på nogen måde, ej heller elektronisk (Cd-rom, Internet, e.L.) eller mekanisk herunder fotokopi, optagelse eller informationslagrings- eller søgesystem uden Europarådets forudgående skriftlige tilladelse (Direktoratet for kommunikation og forskning, Udgivelsesafdelingen).

All correspondence relating to this publication or the reproduction or translation of all or part of it should be addressed to:

Council of Europe – Directorate of Youth and Sport

European Youth Centre Budapest

Zivatar utca 1-3

1025 Budapest

Hungary

Tel + 36 1 438 1030

Fax + 36 1 212 4076

e-mail: eycb.secretariat@coe.int

Det nordiske samarbejde

Det nordiske samarbejde er et af de ældste og mest omfattende regionale samarbejder i verden. Det omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt Færøerne, Grønland og Åland. Samarbejdet styrker samhørigheden mellem de nordiske lande med respekt for de nationale forskelle og ligheder. Det øger mulighederne for at hævde Nordens interesser i omverdenen og fremme det gode naboskab. Samarbejdet blev formaliseret i 1952 med Nordisk Råds oprettelse som forum for parlamentarikerne og regeringerne i de nordiske lande. I 1962 underskrev de nordiske lande Helsingforsaftalen, som siden har været den grundlæggende ramme for det nordiske samarbejde. I 1971 blev Nordisk Ministerråd oprettet som det formelle forum til at varetage samarbejdet mellem de nordiske regeringer og de politiske ledelser i de selvstyrende områder, Færøerne, Grønland og Åland.

Menneskerettighederne kan ikke håndhæves udelukkende ved

hjælp af juridiske foranstaltninger. Derfor arbejder Europarådet også på at påvirke civilsamfundet og de offentlige myndigheder, der på globalt plan har til opgave at virke for overholdelse af menneskerettighederne, og som bekæmper uretfærdighed, undertrykkelse og diskrimination.

*Terry Davis,
Generalsekretær for Europarådet*

indhold

Forfatternes tak	5
En nordisk idé	7
Indledning	9
Menneskebiblioteket, kort historisk indføring	13
Tilrettelæggelse af et Menneskebibliotek – hvad kan vi lære?	15
Hvordan man organiserer og driver et Menneskebibliotek	23
Trin for trin vejledning	29
Bøgerne	31
Bibliotekaren	49
Om rollen som vært	51
Markedsføring af Menneskebiblioteket	53
Menneskebiblioteket – Bedøm aldrig en bog på dens omslag!	55
Evaluering Menneskebiblioteket	57
Appendices	64

Forfatternes tak

En særlig tak for moralsk, økonomisk, teknisk og institutionel støtte til tidligere og fremtidige Menneskebiblioteker skylder vi:

Teamet ved Civil Sziget, Grey Communications København, Ungdomsfællesrådet inden for Europarådet, Nordisk Ministerråds Ungdomskomiteé, Pesti Est, Roskilde Festival, Roskildefonden, Szabó Ervin Biblioteket i Budapest, forretningsføreren for Sziget-kontoret, det tekniske personale på SZIGET

En særlig tak for inspiration og opbakning til Menneskebiblioteket og/eller bidrag til dette skrift går til:

Dany Abergel, Dianna Alexandersen, Trygve Augestad, Sune Bang, Erzsébet Bánki, Barbara Bártfai, Claudia Belchior, Diego Belford de Henriques, Mercedes Berencz, Ágot Berger, Rok Bermez, Jean-Philippe Bozouls, Goran Buldioski, Manuel Comeron, Katalin Csörsz, Péter Csörsz, Réka Daróczy, Tamás Dujmov, Christoffer Saabye Erichsen, Mugur Floreal, Károly Gerendai, Olivier Goens, Gondalaci Laszlo (Golyo – Budapest Massive), Gordan (ZGB), Darek Grzemny, John Hjorth & Jonna Uldahl, Veronika Horváth, Viktor Kókai, Françoise Lauritzen, Judit Lehotay, Phillip Lipski, Steffi Mayer, Melinda Mészáros, Asma Mouna, Irén Nagy, Sanja Novak, Erika Pozsár, Tobias Rosenberg, Katrin Schindler, Michael Sinisshaw, Leif Skov, Éva Szabó, Balázs Vizi, Gábor Vörös, Margot Wieser og Rasmus Wind-Hansen (*in memoriam* 1979-2001)

... og til alle Bøger, lånere, bibliotekarer, arrangører og frivillige organisationer der har bidraget og fortsat bidrager til at få Menneskebiblioteket til at leve.

Vi beklager eventuelle fejl og udeladelser og beder om forståelse for, at vi ikke i vejledningen har kunnet inddrage alt det materiale, vi har modtaget.

En nordisk idé

Nordisk ungdomskomiteé (NUK) har taget initiativet til udgivelsen af håndbogen for arrangører af menneskebiblioteker på de 5 nordiske landes sprog. NUK er Nordisk Ministerråds rådgivende og koordinerende organ i nordiske og internationale børne- og ungdomspolitiske spørgsmål.

Idéen om »menneskebiblioteker« opstod på initiativ af unge i Norden og blev afprøvet første gang i år 2000 på Roskilde Festivalen i Danmark. Herfra er den rejst videre ud i Europa og er nu i flere år blevet gennemprøvet og videreudviklet ved en række arrangementer støttet af Europarådet.

Det er derfor naturligt, at Europarådet og Nordisk Ministerråd er gået i samarbejde om at udgive en håndbog i at afholde menneskebiblioteker.

Nordisk Ministerråd udgiver bogen på dansk, finsk, islandsk, norsk og svensk. Det er også muligt at finde bogen på internettet på adressen: www.norden.org/publikationer.

Idéen om menneskebiblioteker er en nordisk udviklet metode til at skabe møde mellem fremmede og dialog mellem unge. I stedet for at låne en bog på biblioteket, låner man et menneske. Menneskene til udlån er folk, som andre generelt har mange fordomme overfor. Det kan være politifolk, homoseksuelle, feminister, muslimer osv. Formålet er gennem dialog at finde frem til, at vi ikke er så forskellige endda og dermed få nedbrudt vores fordomme.

Nordisk Ungdomskomiteé håber, at mange børne- og ungdomsorganisationer i Norden vil benytte »Menneskebiblioteket« til at styrke forståelsen af betydningen af menneskerettigheder og derigennem bidrage til at udvikle dialogen mennesker imellem.

indledning

'For én gangs skyld en virkelig ny idé!' Det var min helt spontane reaktion, da jeg første gang hørte om Menneskebiblioteket, som blev organiseret på Roskilde Festivalen 2000 i Danmark. 'Alt bør arrangeres så enkelt som muligt, men så heller ikke en tøddel mere enkelt', sagde Albert Einstein. Idéen om Menneskebiblioteket er netop enkel. *Angrib dine egne fordomme! Hold op med kun at tale om dem – bare gå i kødet på dem.*

Menneskebiblioteket fungerer nøjagtig som et normalt bibliotek – lånerne kommer og låner en 'bog' i en begrænset periode. Efter at have læst bogen, afleverer de den tilbage til biblioteket, og så kan de, hvis de har lyst, låne en anden bog. Der er bare lige én lille forskel: Bøgerne på Menneskebiblioteket er mennesker, og bøgerne og lånerne indgår i en personlig dialog. Bøgerne på Menneskebiblioteket er mennesker, som repræsenterer grupper, som jævnligt bliver mødt med fordomme og som hyppigt oplever, at de bliver udsat for diskrimination og/eller social udelukkelse. 'Låneren' på biblioteket kan være enhver, der er indstillet på at gå i dialog med en af sine egne fordomme og som er villig til at bruge en time eller to på denne oplevelse. For ikke alene kan bøgerne på Menneskebiblioteket tale, de kan også besvare lånerens spørgsmål, og selv stille spørgsmål til læseren og lære noget.

De mennesker, som har prøvet at arbejde med programmer, der skal fremme den interkulturelle dialog, menneskerettigheder og et pluralistisk demokrati – hvad enten det er i civilsamfundet, folkeoplysning eller ungdomsarbejde – står ofte over for den udfordring, det er at finde på noget virkeligt 'nyt' og opfindsomt, noget der kan tiltrække sig mange menneskers opmærksomhed og som kan skabe et møde mellem mennesker, der virkelig betyder noget. Den innovative metode bag Menneskebiblioteket, som vi præsenterer i denne lille vejledning sigter på at skabe konstruktiv mellemmenneskelig dialog mellem folk, der normalt ikke har lejlighed til at tale sammen. Den er især velegnet til store offentlige arrangementer såsom festivaler og andre store lejligheder med mange hundreder eller ligefrem tusinder af deltagere.

Interaktive metoder skabes og genskabes i stort omfang af kreative og kompetente mennesker, og de bliver konstant brugt, beskrevet, tilpasset, forandret, udviklet og revideret. Overalt i Europa bliver der organiseret utallige kurser, seminarer, konferencer og udvekslingsprogrammer med henblik på at bringe folk sammen, på at fremme forståelsen og på at hjælpe dem med at klare deres tilværelse inden for rammerne af et menneskeligt fællesskab. Den største udfordring i alle disse bestræbelser ligger i at nå så langt ud som muligt. Til trods for det kæmpemæssige udbud, der i dag findes i Europa, er det ikke nok til at dække efterspørgselen fra mennesker – yngre og ældre – der gerne vil vide noget om, hvordan man kan leve og yde sit til et fredeligt samfund, og selv at finde frem til en måde at kommunikere med og forstå andre på uden frygt og i åbenhed. Disse andre bor måske lige ved siden af en selv, eller man møder dem på gaden, nede i supermarkedet, i skolen eller på arbejdspladsen. Menneskebiblioteket giver mulighed for interkulturel læring og personlig udvikling og retter sig mod de mennesker, der i hverdagen ikke har særlig megen adgang til eller tid at bruge på ikke-formel undervisning.

»En fremmed er en ven, du ikke har mødt endnu.« Dette gamle antiracistiske slogan er lige så enkelt som det er kompliceret. Det er enkelt, fordi det viser nødvendigheden af at kommunikere: Man skal tale og mødes med fremmede, som potentielt kan blive ens venner; kompliceret fordi det jo ikke er så let at møde og tale med folk, der alt afhængigt af synsvinkel virkelig er 'fremmede'. Sociologisk defineres en 'fremmed' ikke udelukkende af afstand – dvs. jo længere væk en person befinder sig, desto mere fremmed er vedkommende – men også af nærhed: Den afstand vi måske føler til de andre, som flytter hen og bor i nærheden af os. De samfundsmæssige skillelinier defineres af de sociale, politiske og kulturelle forskelle samt af alder, livsstil og muligheder i tilværelsen. En 16-årig gymnasieelev fra Finland vil måske opfatte det som lettere at kommunikere med og forstå en anden gymnasieelev fra Spanien eller Tyrkiet end en 58-årig arbejdsløs metalarbejder, der bor i naboejendommen i hans eller hendes egen by. De stadigt mere komplekse og flydende sociale relationer inden for 'informations-samfundet' vil måske medføre en voksende opsplitning i den mellemmen-skelige kommunikation; mennesker interagerer med dem, som de har projekter og hverdagsøremål til fælles med, hvad enten det er på arbejde, i fritiden eller inden for familien. Der er ikke megen tid eller mulighed til overs til medmenneskelige møder med de 'ukendte'.

Mennesker er omgivet af billeder og informationsfragmenter om andre, de har kun deres egen fantasi og hypoteser at bygge på eller deres fordomme og klichéforestillinger, og meget ofte går disse hånd i hånd med hinanden. Menneskebiblioteket giver folk chancen for fortroligt og personligt at tale med en 'fremmed' i et struktureret, trygt, men alligevel fuldstændigt frit rum – inden for et klart begrænset tidsrum, men uden nogen form for videre-rækkende forpligtelse. Det er formentlig en af grundene til, at Menneskebiblioteket er blevet så populært overalt, hvor man har tilrettelagt det: Lånerne kan overskue den risiko, de løber i mødet med Den Anden.

Menneskebiblioteket blev indført som en del af Europarådets program »Unge for menneskerettigheder og social samhørighed«¹ i 2003. Ifølge den filosofi, der ligger bag dette program kan menneskerettighederne ikke kun håndhæves ved hjælp af juridiske bestemmelser. Alle må være med til at håndhæve og fremme dem. For at få borgerne til at overveje deres egne menneskerettigheder og Den Andens menneskerettigheder skal bevidstheden ude i den brede offentlighed styrkes, når det gælder om at forstå, hvor vigtige menneskerettighederne er for, at alle mennesker hver især kan trives.

Europarådets Ungdoms- og Sportsdirektorat har en enestående og væsentlig erfaring på området ikke-formelt og interkulturelt oplysningsarbejde baseret på menneskerettighedsprincipperne, det pluralistiske demokrati og kulturel mangfoldighed. I de mere end 30 år, Europarådets ungdomssektors programmer har eksisteret, er de nået ud til mange tusinder unge og dem,

¹ Se yderligere www.coe.int/hre og www.coe.int/youth

der arbejder med unge både i den frivillige sektor og professionelt. Hovedsamarbejdspartnerne er ungdomsforeninger, frivillige foreninger og offentlige organisationer.

Store offentlige arrangementer som fx Den europæiske Ungdomskampagne »Global Generation« (All Different – All Equal) eller »De europæiske ungdomsuger« har gjort netværket større og udbredt kendskabet til Europarådets arbejde til en bredere offentlighed. Den slags store arrangementer kræver, at man forpligter sig på længere sigt, og at man har stabile finansieringskilder. Hvis disse forudsætninger er opfyldt, kan virkningen blive stor, og det er afgørende vigtigt, at man gennemfører forskellige opfølgingsprogrammer.

Menneskebiblioteket har ikke den slags store ambitioner. Det er snarere 'et lille arrangement inden for rammerne af et større arrangement', hvor man inden for et kort tidsrum og med relativt begrænsede ressourcer kan drage nytte af de erfaringer, som er gjort af Europarådets ungdomssektor og dets

store netværk af samarbejdspartnere. Lånerne på Menneskebiblioteket – den bredere offentlighed – behøver ikke at forpligte sig til at gøre mere. Imidlertid har mange af dem, der har arrangeret et Menneskebibliotek, heldigvis gjort den erfaring, at en af de positive og stimulerende virkninger af deres besøg har været, at mange lånerne er blevet interesseret i forskellige bevægelser i det civile samfund og i at tage mere del i aktiviteterne.

Med denne udgivelse sigter Europarådets ungdomssektor og Nordisk Ungdomskomiteé mod at fremme metoden bag Menneskebiblioteket, der fra 2000 med held er blevet anvendt og udviklet i flere medlemsstater. Denne *Håndbog for arrangører* opsummerer de samlede erfaringer, som er gjort af tidligere værter, arrangører, bibliotekarer, bøgere og lånerne på Menneskebiblioteket. Meningen med den er at give opmuntring, hjælp og rådgivning til dem, der har lyst til at påtage sig den krævende og udbytterige opgave det er at tilrettelægge et Menneskebibliotek. Det er ikke meningen, at den skal være en 'opskriftsbog' og det kan den heller ikke være, fordi 'ingredienserne' vil variere fra arrangement til arrangement, og fremtidige arrangører må tilpasse metoden til deres eget specifikke sociale og fysiske miljø. Alligevel er der en klar grænse for, hvor meget man kan tilpasse. Det kræver gode redskaber at bygge stabile konstruktioner, og hvis de bliver brugt på en sjusket måde eller med hensigter, som ikke er helt fine i kanten, kan disse redskaber også være destruktive. Det er forfatterens ønske, at deres arbejde vil blive videreført på en ansvarlig måde og ud fra ansvarsbevidste motiver: Menneskebiblioteket handler *ikke* om PR eller om at skaffe sig de store overskrifter; det er ikke en zoologisk have eller en udstillingsmontre for sjældne og eksotiske arter; det er heller ikke noget arbejdsformidlingskontor, eller et sted hvor man kan udstille berømte personer.

Menneskebiblioteket er et redskab, der skal bruges til at fremme den fredelige sameksistens og bringe folk nærmere hinanden i gensidig og omhyggelig respekt for den menneskelige værdighed og for den enkelte. Det gælder både for lånerne, for bøgerne og for arrangørerne.

Eurocrat-bogen

Menneskebiblioteket, kort historisk indføring

Idéen om et Menneskebibliotek blev oprindeligt undfanget af den danske frivillige ungdomsforening »Stop Volden«²); som en del af de aktiviteter organisationen tilbød deltagerne på Roskilde Festivalen, Danmarks største årlige musikbegivenhed. Foreningen »Stop Volden« var et uafhængigt ungdomsinitiativ med hjemsted i København, der sigtede mod at forebygge vold mellem unge. Foreningens projektledere arrangerede det første bibliotek i et nært samarbejde med kreative kræfter fra Grey København, Roskilde Festivalen og med økonomisk støtte fra Roskildefonden. På det tidspunkt blev det klart, at initiativet havde et potentiale, der lå langt ud over det, som både initiativtagerne og værten, nemlig Festivalen, havde regnet med.

Som nævnt i indledningen blev direktøren for Europarådets Europæiske Ungdomscenter Budapest (EYCB) opmærksom på de positive erfaringer fra Roskilde Festivalen.

Via EYCB skabtes der kontakt mellem de danske arrangører fra Stop Volden og tilrettelæggerne af Sziget Festivalen – en stor musikfestival i Ungarn – og man besluttede for første gang at arrangere et Menneskebibliotek i forbindelse med dette i 2001. Fra 2003 har Menneskebiblioteket på Sziget Festivalen i Ungarn været arrangeret af EYCB som en del af Europarådets stand, og hvert af bibliotekerne har været syv dage. Indtil nu har Sziget Festivalen været vært for fire Menneskebiblioteker, og denne aktivitet har udviklet sig til at være en af hovedattraktionerne for gæsterne på festivalens 'Civil Island: NGO landsbyen', et område hvor frivillige foreninger og mange andre institutioner og organisationer gør opmærksom på deres arbejder og tilbyder en lang række forskellige aktiviteter.

De biblioteker, der er afholdt af Europarådet på Sziget Festivalen, har bevist, at denne aktivitet med rimelig lethed kan anvendes i andre lande og tilpasses forskellige samfundstyper. Som resultat af dets internationale og interkulturelle væsen har det også været muligt at indføre nye idéer som fx 'ordbøger', dvs. 'bøger' der også fungerer som tolke. Denne fornyelse gjorde det muligt for mange mennesker udefra at være med på festivalen, og bøger, der ikke behersker det lokale sprog, kan således også deltage. De Menneskebiblioteker, som har været arrangeret inden for rammerne af

MENNESKEBIBLIOTEKET: TIDSLINJE FOR UDVIKLINGEN:

- 2000 Roskilde Festivalen, Roskilde, Danmark
- 2001 Sziget Festivalen – Borgerøen, Budapest, Ungarn
- 2002 Nordisk Ministerråd "Det unge Norden 2002«, Oslo, Norge
- 2002 Sziget Festivalen – Borgerøen, Budapest, Ungarn
- 2003 Alværn Ungdomsskole, Nesodden, Norge
- 2003 Sziget Festivalen – Borgerøen, Budapest, Ungarn
- 2003 Stavanger Biblioteksfestival, Stavanger, Norge
- 2004 Budapest Szabó Ervin Bibliotekets 100s Jubilæum, Ungarn
- 2004 Pszinapszis Ungdomsfestival, Budapest, Ungarn
- 2004 Rock i Rio Lissabon, Lissabon, Portugal
- 2004 Sziget Festivalen, Borgerøen, Budapest, Ungarn
- 2004 Nørrebrofestivalen, København, Danmark
- 2004 Grynerløkka Kommuneskole, Oslo, Norge

² Stop Volden blev startet i 1993 på initiativ af fem unge i København som en peer-gruppe til forebyggelse af vold på baggrund af, at en af deres venner brutalt var blevet stukket ned. I løbet af tre år talte bevægelsen 7000 medlemmer, hvoraf de fleste var mellem 12 og 18. Bevægelsen ophørte som aktiv frivillig organisation i 2001.

Europarådets ungdomsprogram vedrørende oplysning på menneskeret-tighedsområdet, er blevet besøgt af flere tusinde læsere, har modtaget en bred pressedækning og har udarbejdet en omfattende dokumentation af arbejdet, dets metoder og virkninger.

Inden for de seneste år har andre organisationer opdaget dette koncept og de muligheder, der ligger i det. Menneskebiblioteket indgik således som en del af Nordisk Ministerråds ungdomskomiteés store ungdomsarrangement »Det unge Norden« i efteråret 2002 i Oslo i Norge. Her fandt det sted i et rigtigt bibliotek, var som altid gratis og bibliotekets almindelige læsere kunne komme og være med, samtidig med at der var et program for de 450 unge deltagere fra de nordiske lande. Med støtte fra de gamle Stop Volden folk arrangerede den portugisiske organisation APAV, der arbejder med voldsofre, i sommeren 2004 et endags Menneskebibliotek på Rock-i-Rio Festivalen i Lissabon. Arrangementet blev gennemført med et meget lille budget og med begrænset åbningstid, men alligevel var resultaterne interessante: Menneskebiblioteket i Lissabon viste, at arrangementet ikke blot kan tilpasses forskellige lande, men også forskellige ambitions- og økonominiveauer. Fx omfattede det oprindelige bibliotek i Roskilde 75 bøger, Sziget Festivalen næsten 50, mens Lissabon biblioteket kun havde 20 bøger.

De ungarske erfaringer med Menneskebiblioteket har vist, hvor meget man kan gøre ud af tilrettelæggelsen, de nordiske erfaringer viser de forskellige dimensioner, der kan arbejdes med, og de portugisiske erfaringer beviser idéens tilpasningsevne. Formentlig kan Menneskebiblioteket fungere godt i alle lande i verden, og det udvikler sig fortsat. De nedenstående tabeller angiver Menneskebibliotekets rejser i fortid og fremtid, men jo kun dem vi kender til på nuværende tidspunkt. Der kommer mange flere.

PLANLAGT I 2005 (PÅ TIDSPUNKTET FOR OFFENTLIGGØRELSEN AF DENNE VEJLEDNING)

- August: Sziget Festivalen – Den civile Ø, Budapest, Ungarn
- September: Ungdomsgadefestival om menneskerettigheder afholdt af Ministeriet for ungdom, familie, sociale forhold og ligeberettigelse, Budapest, Ungarn (i forbindelse med Det Europæiske Ungdomscenter Budapests 10-års jubilæum)
- September: Bogmessen i Göteborg, Sverige
- Efterår: København, Danmark
- Efterår: Oslo, Norge
- Efterår: Reykjavik, Island
- Efterår: Helsingfors, Finland

Tilrettelæggelse af et Menneskebibliotek – hvad kan vi lære?

CHRISTOFFER ERICHSEN HAR ARBEJDET SOM FULDTIDSANSAT I »STOP VOLDEN« OG VAR BLANDT DE FIRE PROJEKTKOORDINATORER, DER ARRANGERERE DET FØRSTE MENNESKEBIBLIOTEK PÅ ROSKILDE FESTIVALEN:

Roskilde Festivalen begyndte i starten af 1970'erne og fik hurtigt ry som en af de bedste musikfestivaler i Europa. Den afholdes hvert år i begyndelsen af juli, varer i fire dage, og over 150 kunstnere optræder på fem forskellige scener. Festivalen er en non-profit organisation, der gennem Roskildefonden donerer store dele af sit overskud til frivillige organisationer.

Formålet med at »Stop Volden« var med på Roskilde Festivalen var, at man gerne ville forsøge at komme et spadestik dybere ned i diskussionen om unge, vold, racisme og deres årsager samt forsøge at finde ud af, hvilke forhold der fører til voldelige sammenstød mellem mennesker fra forskellige kulturelle, etniske, religiøse eller arbejdsbestemte grupper. Vi ville gerne skabe en aktivitet, der kunne få 'publikum/lånerne' til at fokusere på og tænke over deres egne fordomme og skabe et fredeligt, positivt og sjovt møde med deres egne værste fordomme. Vi tog afsæt i, at alle har en eller anden form for fordom eller klichéforestilling. Det er let at have fordomme om en anden gruppe mennesker, når man er på afstand af den, men det er meget sværere at opretholde sine fordomme i et direkte og personligt møde med et andet menneske. Vi hørte meget tit ting som: 'Jeg kan ikke fordrage indvandrere, men Muhammed i min klasse er god nok, ham kender jeg'.

Den grundlæggende idé var, at Menneskebiblioteket skulle være et sted, der var indrettet som et bibliotek og fuldt af mennesker, der fungerede som bøger. Det var blandt mine opgaver at tage ansvar for forberedelserne af de fysiske rammer og det daglige arbejde med at drive biblioteket, samt holde kontakten med festivalen, der finansierede projektet. Den største udfordring for mig bestod i at finde og kontakte festivalens relevante afdelinger med henblik på at skaffe accept af de forskellige ting, der var brug for til at gennemføre aktiviteten og at sørge for koordinationen mellem festivalens administrative system og vores gruppe af frivillige. Vi havde fået tildelt en afdeling af festivalområdet, hvor vi måtte opbygge biblioteket. Det eneste der var der, da vi ankom, var det grønne græs.

Forud for biblioteket lå en grundig rekrutteringsproces: Frivillige, bøger, bibliotekarer, indretningsfolk og arbejdsgrupper. Før vi gik i gang med at rekruttere bøgerne, holdt vi en brainstorming, hvor vi diskuterede og opstillede en liste over nogle af de mest udbredte fordomme; den dannede så udgangspunkt for rekrutteringen af bøgerne. Efter en længere diskussion om etik og initiativets begrænsninger besluttede vi, at vi ikke ville invitere bøger i form af skinheads, nazister, religiøse fundamentalister eller personer fra esoteriske religiøse grupper, som ser ned på andre samfundsgrupper. Formålet var at bygge broer, ikke at blive brugt som talerstol for kiv og strid.

Da vi havde fundet frem til ca. 50 forskellige bogtyper, begyndte vi at kontakte alle de bøger, vi havde i vores netværk. Vi kontaktede andre organisationer, offentlige institutioner og arbejdspladser, der kunne levere en bog til biblioteket. En generel anmodning om bøger blev sendt ud til vores samarbejdspartnere sammen med alle de oplysninger, der skulle til for at sikre, at både organisationen og den enkelte bog blev ordentligt informeret om, hvad de begav sig ud i, og hvilke forventninger vi havde til deres deltagelse.

Bibliotekarerne på Menneskebiblioteket fungerede nogenlunde som rigtige bibliotekarere: De hjalp til med udlånet, udfyldte lånesedler, holdt tjek på hvilke bøger der kunne udlånes, modtog bestillinger og tog en samtale med de mennesker, der meldte sig til at være bøger i biblioteket. Man bad to unge graffitikunstnere om at dekorere biblioteket med billeder af de hverdagsituationer, hvor vores bøger typisk kunne komme i konflikt med andre. Vi rekrutterede en arbejdsgruppe blandt de frivillige, der skulle sørge for den fysiske indretning af biblioteket forud for festivalen og for oprydningen, når det var forbi. Vi fik også en gruppe til at holde øje med standen og det område, hvor de frivillige havde slået deres telte op om natten. Denne teltlejr var et vigtigt sted: Festivalen varede syv dage, og der var brug for et sted, hvor folk kunne opholde sig; det fremmede desuden kommunikationen og skabte en følelse af sammenhold mellem hele personalet og bøgerne.

Biblioteket lå i nærheden af teltet med Verdensscenen, og vi byggede et hegn rundt om det med en låge, der kunne lukkes uden for bibliotekets åbningstider. Vi opstillede stole og borde, hvor vores bøger kunne sidde samt en biblioteksskranke bemandet med to til fire bibliotekarere. Vi gjorde meget for at udbrede kendskabet til aktiviteten. Festivalen udgav et festivalprogram, hvor vi fik spalteplass til at præsentere initiativet over for publikum, og vi brugte også festivalens radio og hjemmeside; vi gav en koordinator opgaven med at håndtere kontakten til de rigtige medier, og vi udsendte en pressemeddelelse om Menneskebiblioteket til de akkrediterede medier via festivalens pressecenter.

Der blev oprettet et hold til at markedsføre biblioteket rundt omkring i festivalens gader; det bestod af 16 unge i alderen 16 til 21 år med forskellig etnisk baggrund. De fik mulighed for at arbejde sammen med Stop Volden og Menneskebiblioteket og fik til gengæld mad og drikke og adgang til festivalen og lejren. Dette var noget af et eksperiment, idet de unge hørte hjemme i den såkaldte 'risikogruppe', som godt nok var målgruppen for »Stop Volden«, men vi havde af de sagsbehandlere og medarbejdere, der arbejdede på de institutioner, hvor de unge tilbragte en del af deres fritid, fået så mange gode råd om, hvad vi helst skulle undgå, og hvad vi skulle være forsigtige med i vores arbejde med de unge. Da 'gaderekameholdet' fik deres første briefing, kunne man ikke ligefrem sige, at de unge virkede begejstrede. Men sent den første dag kom holdet tilbage og mange af dem havde ikke længere deres Menneskebiblioteks T-shirts på. Det var en stor gruppe sorthårede unge fyre, af den slags mange har nogle bestemte fordomme om, og som nogle andre unge derfor undgår at have noget med at gøre. Men der var masser af latter i luften og historier om piger, der havde tigget og bedt

om at måtte få deres T-shirts. De havde ikke bemærket i hvor mange timer, de faktisk var gået rundt og havde mødt andre mennesker: Modtagelsen af »Street Promotion Teamet« var overvældende og lovede godt for selve biblioteket.

Nogle af de hyppigste spørgsmål, som gadeholdet blev mødt med, bortset fra de mere praktiske, var: 'Hvem fik idéen', og 'er det virkelig rigtigt, at man kan låne en rigtig politibetjent eller en homoseksuel i en time?' Da festivalen officielt åbnede, strømmede 70.000 mennesker ind på pladsen, og de blev mødt med en masse forskellige aktivitetstilbud, så vi regnede ikke med den helt store tilstrømning, før hele festivalen kom op i omdrejninger. Bøgerne brugte ventetiden på at lære hinanden at kende og diskutere deres forventninger. Biblioteket var åbent i to timer, før den første læser trådte ind; man da først læserne var begyndt at komme, var der ingen pauser i tilstrømningen igennem de fire dage, og de mest populære bøger var nærmest konstant udlånt. Selvfølgelig var nogle af gæsterne til at begynde med meget skeptiske over for idéen, mens andre syntes at det var så spændende, at de tilbød at bruge en dag på at være bøger. Generelt fandt det store flertal af lånere idéen interessant og modig. Bøgerne kunne berette om både seriøse lånere og om nogle mindre seriøse, men i almindelighed virker det, som om de godt kunne lide at blive læst.

Jeg kan på det varmeste anbefale denne aktivitet, hvis man er interesseret i at komme i kontakt med unge for at formidle et budskab om tolerance og åbenhed. Arrangørerne må dog se i øjnene, at der er tale om en alvorlig og tidskrævende aktivitet. Det afhænger selvfølgelig af, hvor omfattende biblioteket er, og hvor længe det skal vare. Men en frivillig organisation, der deltagere på en festival med den aktivitet, skal i god tid i forvejen træffe forberedelser med festivalens medarbejdere og administration.

TRYGVE AUGESTADT HAR VÆRET LOKAL KOORDINATOR FOR MENNESKEBIBLIOTEKET PÅ ALVÆRN UNGDOMSSKOLE I NESODDEN I NORGE. BIBLIOTEKET BLEV ARRANGERET AF NORSK FOLKEHJÆLP I OKTOBER 2003:

Biblioteket blev tilrettelagt i forbindelse med den »Internationale uge« på Alværn Ungdomsskole med henblik på at inddrage 84 af skolens elever. Organisationen Norsk Folkehjælp i samarbejde med folkene fra »Stop Volden« i Danmark ville afprøve idéen med Menneskebiblioteket som pædagogisk metode i et skolemiljø. Vi kontaktede tre lærere på skolen, der gav udtryk for, at de var interesserede i konceptet, og besluttede, at vi ville tilrettelægge forløbet som en del af den normale undervisning. Vi fik en tidsramme på tre timer til aktiviteten, og formålet var at give eleverne ny viden om mennesker og grupper, som de kun har lidt eller ingen regelmæssig kontakt med, og gøre dem opmærksom på de problemer, der har at gøre med fordomme og vanetænkning.

Der blev oprettet en arbejdsgruppe bestående af to medlemmer fra Norsk Folkehjælp og de tre lærere fra skolen. Arbejdsgruppen startede med at tilpasse konceptet og diskutere hvilke fordomme og klichéforestillinger, det ville være mest relevant at tilbyde eleverne. Den liste, der blev opstillet, havde også til formål at synliggøre mangfoldigheden i det lokale miljø. Litteraturlisten bestod af: *En afrikaner, brandmand, filmproducent, fodboldfan, person med spiseforstyrrelse, homoseksuel, ældre, ekspert på området gadebander, asylansøger, blind, politiker, professionel sportsudøver (basketballspiller), mandlig danser, kristen ung, Frelsens Hær, forfatter, psykisk syg, lesbisk, vegetarianer og serbisk flygtning.*

Bøgerne blev for de flestes vedkommende rekrutteret via forskellige frivillige organisationer og foreninger; nogle af bøgerne blev rekrutteret lokalt, og andre kom fra Oslo. Beskrivelserne af de eksisterende fordomme blev formuleret i et samarbejde med bøgerne og blev afleveret på skolen dagen før arrangementet. Lærerne præsenterede så bøgerne for eleverne og udarbejdede en liste over de forskellige ønsker, som dernæst blev fordelt til bøgerne. Reglerne for udlån bød blandt andet på maksimalt fem læsere pr. bog ad gangen og kun tre udlån pr. læser. 84 af skolens 350 elever fik tilbud om at deltage som læsere. Interessen blandt de øvrige elever var overvældende stor, men den tidsmæssige begrænsning og det begrænsede antal bøger betød, at vi måtte afgrænse læsegruppen. Bøgerne blev forudbestilt af de interesserede læsere, og der var således lavet aftaler om udlån på forhånd, da de spændte elever mødte op i skolens mediecenter. Udlånet måt-

te ikke vare mere end 45 minutter pr. bog, og spørgsmålene fra eleverne begyndte med det samme at hagle ned over bøgerne. Nogle af de hyppigst stillede spørgsmål til bøgerne lød: 'Hvornår blev du blind?' Ved du, hvad en »farve« er?' (*En blind*); 'Er du bange for at dø?' 'Ved du, hvad Internettet er?' (*Ældre mand*); 'Hvorfor er der slagsmål og ballade ved fodboldkampe?' 'Er fodbold så vigtigt?' (*Fodboldfan*); 'Kan du ikke lide mad?' 'Hvorfor kan du ikke bare spise noget mere?' (*Person med spiseforstyrrelse*) 'Hvad mener du om heteroseksuelle?' 'Hvordan føltes det at springe ud?' (*Homoseksuel*).

Bøgerne svarede, så godt de kunne, og eleverne tog notater. Norsk 'Folkehjælp' stillede med bibliotekarer, der hjalp med udlån og med at indsamle den feedback, der kom fra bøger og lånere. Man kunne således registrere nogle interessante erkendelser. Der blev virkelig sat spørgsmålstegn ved fordommene, om at asylansøgere er dovne, kriminelle og dårligt integrerede i det norske samfund, da en tidligere pakistansk mester i maratonløb og desertør fra militæret fortalte om, hvordan det var at være 'udlænding' i Norge.

En fordom om at de psykisk syge er store, brutale og farlige mænd blev imødegået af en unge kvinde, der havde oplevet frygtelige ting i sit liv, og som åbent og ærligt fortalte om sine oplevelser. Eleverne fik lejlighed til at stille nogle af de spørgsmål, de havde spekuleret over, men ikke havde turdet stille, og det var spørgsmål, som de adspurgte var indstillet på og villige til at besvare. Eleverne fortalte, at de havde fundet 'læsningen' udfordrende, sjov og spændende. Flere af bøgerne sagde, at de var trætte og udmattede, men som nogle af dem tilføjede: 'så var det en dejlig form for træthed'.

Ved en senere opfølgingsaften for elever, lærere og forældre holdt nogle af eleverne en power-point præsentation, hvori de beskrev bøgerne, viste billeder af samtalerne og fortalte om deres oplevelse med bøgerne. Nogle af eleverne skrev 'boganmeldelser' – en god opfølgingsaktivitet, som vi vil inkludere i fremtidige Menneskebiblioteker.

PETER WOOTSCH HAR VÆRET MED PÅ MENNESKEBIBLIOTEKET SOM ARRANGØR AF SZIGET FESTIVALEN I BUDAPEST I UNGARN LIGE FRA DEN FØRSTE GANG, MAN ARRANGERED E ET BIBLIOTEK DER. HER REFLEKTERER HAN LIDT OVER 'ÉN UGE MED ØBOERNE':

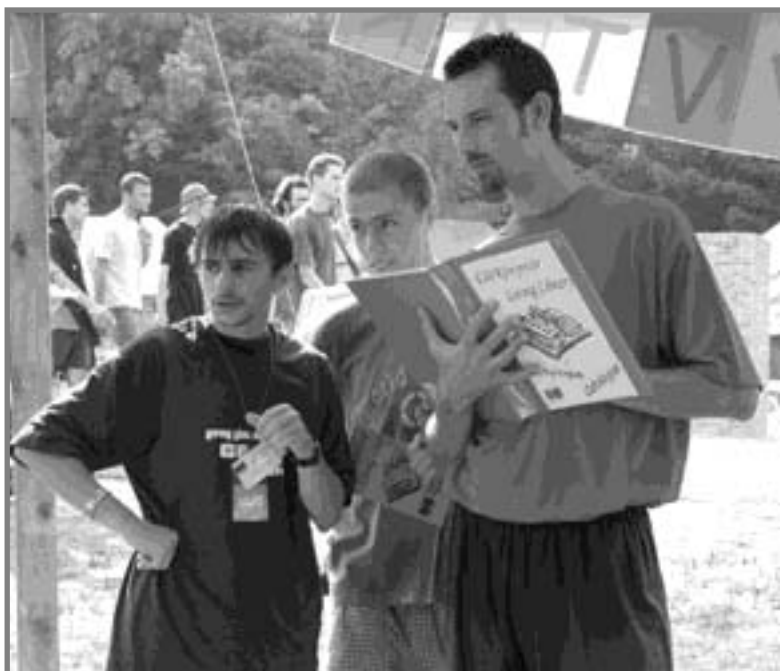
Siden 1993 har Sziget Festivalen været afholdt i en uge hver sommer på en ø i floden Donau, og det er derfor den hedder, som den gør ('sziget' betyder 'ø' på ungarsk). Den startede som et studenterinitiativ med ca. 40.000 deltagere og to scener, og den har siden udviklet sig til en af Europas største friluftsfestivaler med over 70.000 daglige gæster på øen i 2004. Den multikulturelle Sziget Festival er en blanding af musik- og kulturbegivenheder og er et sted med en god atmosfære hvor unge med vidt forskellig baggrund mødes. Festivalen er et kalejdoskop af forskellige ting, og de unge deltagere – øboerne – er i konstant bevægelse for at finde og deltage i de forskellige områder og festivalaktiviteter. Et af disse områder er Borgerøen, der blev præsenteret som et nyt element på festivalen i 2001. Her giver 130 frivillige foreninger og organisationer øboerne mulighed for at være med i indholdsorienterede nye og farverige aktiviteter. Den uafhængige Borgerradio og BBC Ungarn sender hele ugen igennem udsendelser til verden uden for øen. Borgerøen giver som helhed det civile samfund chancen for at øge kontakten til et bredere publikum. Menneskebiblioteket fandt sin plads i dette miljø.

På en varm forårsdag i 2001 i haven til Det europæiske Ungdomscenter i Budapest var det ikke svært for »GreetingLine«, en af arrangørerne af Menneskebiblioteket på Roskilde Festivalen år 2000, at overbevise mig om, hvor værdifuldt et indslag biblioteket ville være som en del af festivalens »Civil Island« programmer. Men der var på det tidspunkt kun to en halv måned, til festivalen skulle afholdes, og det var ikke let at nå at få truffet alle forberedelserne til projektet så hurtigt. Først skulle vi danne os en klar forestilling om, hvordan Menneskebiblioteket fungerer; okay, det retter sig altså mod fordomme og vanetænkning, men hvordan tilrettelægger man det i praksis? Hvordan finder man de rigtige bøger? Hvordan forklarer man sådan en idé uden at risikere at blive misforstået? Resultatet af Menneskebiblioteket i 2001

var langt fra perfekt. Vores bøger blev rekrutteret i de telte, som de forskellige foreninger, der i forvejen var repræsenteret på øen, havde opstillet, hvilket vi mente ville være tilstrækkeligt interessant, men der tog vi fejl. Mange af bøgerne forstod slet ikke konceptet, og de benyttede i stedet lejligheden til at gøre reklame for deres organisation og deres aktiviteter på øen. Bogtitlerne blev heller ikke formuleret godt nok. Hvordan kan man nøjes med at præsentere en bog under titlen: *To uforglemmelige uger i Indonesien* eller *At være ungærer i Rumænien*? Vi kunne også se, at der var nogle af de foreninger, vi henvendte os til, som ikke ville være med, fordi de var bange for at blive generet af lånerne; for eksempel var nogle bøsse- og lesbiske organisationer bekymrede over en negativ kampagne, der på det tidspunkt førtes i medierne. Vi havde ikke tid til at nå at få skabt en tillidsfuld atmosfære forud for festivalens start. Så havde vi kun 12 bøger i vores udvalg, og Menneskebiblioteket holdt åbent i fire dage i løbet af den uge. Men selv med alle disse fejl kom der over 130 lånere, og folk begyndte at interessere sig for og forstå idéen.

I forbindelse med planlægningen for 2002 forsøgte vi at undgå de tidligere åbenlyse fejl; vi gik i gang med forberedelserne på et meget tidligere tidspunkt, vi uddannede bibliotekarerne og inddrog dem i planlægningen. Vi kom op med et slogan: »Læs blot, døm ej«, hvilket set i bakspejlet kan have været lidt for pædagogisk. Menneskebiblioteket var åbent i syv dage. Vi var mere omhyggelige i udvælgelsen og briefing af bøgerne, men vi undgik ikke helt at begå fejl. Vi accepterede forslag fra samarbejdspartnere, men kunne i sidste instans ikke rigtig håndtere resultatet. Bogen *Kossuth – en flygtning* fra FN's flygtningehøjkommissariat UNCHR var eksempelvis rigtig god, og titlen *Kvinder er også mennesker* gik kun lige an, mens *Bridget Jones-bogen* var anderledes problematisk. Vi modtog 72 tilbud fra interesserede bøger og ud fra dem valgte vi 32 bøger, og vi fik besøg af over 300 lånere. Menneskebibliotekets t-shirt som vi havde fremstillet, var meget populær og med det nye tilbud til læsere om 'få en gratis T-shirt efter fire udlån' voksede antallet af udlån betydeligt. Pressen havde for første gang opdaget Menneskebiblioteket, og arrangementet blev omtalt i Borgerradioen.

I 2003 besluttede det Europæiske Ungdomscenter i Budapest (EYCB) sig til at deltage i Borgerøen i med en række aktiviteter og et telt, og det gav os en glimrende mulighed for at friske op på og omstrukturere Menneskebiblioteket. Det blev et fællesprojekt mellem arrangører af Borgerøens og EYCB's program for menneskerettighedsoplysning. Resultatet blev en omlægning af pædagogikken, den fysiske udformning og metodologien. Man formulerede et nyt slogan: »Man må aldrig bedømme en bog på dens omslag«. Med det formål at tiltrække udenlandske lånere introducerede vi ordbøger og flersprogede bøger. Menneskebibliotekets telt var nabo til EYCB's telt, hvorved der kunne knyttes forbindelse mellem Menneskebiblioteket og det europæiske ungdomsarbejde. Som resultat af disse ændringer og af, at det var mere tydeligt hvem der var afsender for Menneskebiblioteket, blev det et af de mest populære telte på Borgerøen. Der kom mange VIP'er på Menneskebiblioteket, der kom ligefrem flere ministre for at hente oplysning. Det blev også meget populært at blive fotograferet sammen med en bog. VIP'ernes besøg skabte en masse interesse i medierne for Menneskebiblioteket, og aktiviteten blev omtalt i både de elektroniske medier og i den trykte presse.

Det, at Menneskebiblioteket blev så populært, betød, at der kom en række henvendelser fra institutioner og foreninger, som gerne ville bruge idéen i deres egen sammenhæng. Det blev den næste udfordring: Selv om Menneskebiblioteket ved første øjekast virker som en idé, som er let at gå til, var vi på det tidspunkt klar over, hvilke udfordringer det indebar for arrangørerne og ligeledes de udfordringer, der lå i at tilpasse konceptet til nye miljøer. I 2003 og 2004 blev der taget flere initiativer, der lokaliserede Menneskebiblioteket helt nye steder – på skoler, rigtige biblioteker og som en del af studenterarrangementer. Vi har gjort gode og dårlige erfaringer med den form for justering. Hvis arrangørerne har haft en klar forestilling, og hvis de har lyttet åbent til de erfaringer, vi har delt med dem, har de kunne begrænse de praktiske problemer og holde en høj kvalitetsstandard. Netop der, hvor motivationen ikke har været helt i top, eller hvor det mere har handlet om, at arrangørerne alene har villet fremme deres egne interesser, har der været svage biblioteker, som ikke har formået at slå igennem til sit publikum.

Set ud fra festivalarrangørernes synspunkt og efter igennem fire år at have høstet erfaringer med at organisere Menneskebiblioteket, kan jeg ikke varmt nok anbefale afholdelsen af tilsvarende arrangementer. Men en af de vigtige konklusioner er, at det er bedst, hvis Menneskebiblioteket bliver afholdt i et trygt og sikkert miljø. Det skal ikke misbruges til politisk propaganda, egocentreret PR eller med kommercielle formål for øje.

Hvordan man organiserer og driver et Menneskebibliotek

Enhver forening, organisation, institution eller initiativ, som gerne vil retteltægge og iscenesætte et Menneskebibliotek, bør allerførst gøre sig tanker om formålet med aktiviteten og opstille klare mål for Menneskebiblioteket selv og for stedet for aktiviteten inden for rammerne af arrangørernes bredere generelle aktiviteter.

MÅLBESKRIVELSE

Menneskebiblioteket er et middel til at fremme respekten for menneskerettighederne og menneskelig værdighed og sigter mod at øge bevidstheden og skabe dialog om de fordomme, som hyppigt fører til diskrimination mod enkeltpersoner eller grupper af mennesker.

Når man går i gang med denne aktivitet, er det vigtigt at indse, at hovedformålet med Menneskebiblioteket er defineret på forhånd, hvorimod underliggende delmål bør defineres med henblik på realistiske og opnåelige lokale resultater af aktiviteten.

I sin egen sammenhæng kan man fx ønske at udvikle delmål i forhold til:

- › En skærpet bevidsthed blandt unge mennesker om fordomme samt disses negative konsekvenser.
- › Større synlighed omkring ungdomsarbejdet og menneskerettighedsproblemer.
- › Reaktion på aktuelle begivenheder i ens eget land (fx en stigning i antallet af overgreb, der skyldes fordomme, eller som er brud på menneskerettighederne).
- › Etablering og udvidelse af netværk af samarbejdspartnere.
- › Etablering af dialog mellem en række forskellige samarbejdspartnere i det civile samfund.

VALG AF STEDET

De erfaringer, som arrangørerne af Menneskebiblioteker har gjort, viser, at det at vælge det rette sted er af afgørende betydning, når det gælder om at sikre en hensigtsmæssig platform for aktiviteten. Hvis man iscenesætter et Menneskebibliotek i forbindelse med et stort offentligt arrangement som fx en stor musikfestival eller lignende, kommer man ud til et stort og forskelligartet publikum, og biblioteket får en meget høj profil. På den anden side bliver det meget vanskeligt at bedømme antallet af lånere og at følge op på deres erfaringer, fordi et stort publikum er meget anonymt. Men hvis man derimod tilrettelægger et Menneskebibliotek som noget, der skal stå alene, som fx på en skole eller i forbindelse med en konference, kan man sigte direkte mod en bestemt gruppe af (unge) mennesker. Det bliver lettere på forhånd at bedømme, hvor mange lånere der vil være, og man kan arrangere en evaluering og diskussioner blandt lånerne, efter at biblioteket har været holdt. Dermed bliver det lettere at vurdere, hvilken effekt Menneskebiblioteket har haft.

Uanset hvilket valg man træffer, bør arrangørerne gøre sig det klart, at indsatsen med at planlægge og forberede et Menneskebibliotek vil være nogenlunde lige krævende, hvad enten der er tale om 'et arrangement inden for rammerne af et større arrangement' eller om der er tale om et selvstændigt Menneskebibliotek af nogle timers varighed. Forskellene målt i tidsmæssig investering, materiale, økonomi og menneskelige ressourcer bliver først synlig i gennemførelsesfasen.

Menneskebiblioteket som en del af en festival eller et andet større arrangement

Biblioteket er typisk blevet tilrettelagt inden for rammerne af et bredere arrangement som fx en musikfestival, hvor mange mennesker er sammen gennem flere dage. En festival indebærer mange fordele som ramme for biblioteket. Store sommerfestivaler har et bredt publikum, og deltagerne er gerne unge eller andre, der på forhånd er indstillet på at deltage i en multikulturel oplevelse af den art. Festivalområderne er ofte parker eller andre naturomgivelser, der giver læser og bog mulighed for at nyde udlånet. Mange af de unge, der deltager i en festival, og som ikke er med i civilsamfundets fri-

villige aktiviteter, ville måske ikke normalt gå ind i en 'menneskerettighedsaktivitet', hvis den blev afholdt uden for en festivalsammenhæng.

Der er også den fordel ved et festivalpublikum, at stemningen er afslappet og meget tolerant. Det betyder ikke, at læserne på en festival har færre fordomme end folk uden for festivalen, men at festivalen skaber et miljø og en stemning, der komplimenterer bibliotekets formål. Man må imidlertid huske, at biblioteket i dette regi kun er tilgængeligt for dem, der har råd til at købe en billet til festivalen. Man skal ligeledes huske, at festivaler og andre udendørsarrangementer er sårbare over for de skiftende vejrforhold, som kan have en påvirkning på aktiviteten.

Mange festivaler er på udkig efter interessante nye aktiviteter, og det er selvfølgelig noget, der kan hjælpe en. Hvis festivalarrangørernes interesse og opbakning er tvetydig, kan det ikke anbefales at gå videre med idéen om et Menneskebibliotek. Værtens motivation for at bakke op om arrangementet skal være klar og helst nedfældes i en skriftlig aftale.

Store festivaler har normalt en meget usmidig infrastruktur, og der er ofte tale om kommercielle arrangementer, hvor deltagerne skal betale entré for at komme ind. På den anden side er pladsen begrænset, og værterne har mange andre interesser at tage hensyn til. I dialogen med festivalarrangørerne er det vigtigt at sikre en forståelse for de ressourcemæssige behov, som Menneskebiblioteket stiller til værten. Et tilsagn fra festivalarrangørerne om at de eksempelvis bidrager med:

- › Gratis festivalpas/billetter til bøger og personale.
- › Mulighed for transport af materialer og udstyr til festivalpladsen.
- › Særlig nem adgang for bøger, der har et handicap (fx kørselstilladelse på området)
- › Et central placeret, men alligevel relativt roligt og tilstrækkeligt stort område til at etablere biblioteket.
- › Bistand til etablering af infrastruktur (Udstyr, telte, stole, borde, adgang til elektricitet).
- › Optagelse i festival PR materiale (festivalprogram, hjemmeside, festivalradio).
- › Adgang til medarbejdercampingområde, hvis dette er nødvendigt.
- › Adgang til personaletoaletter og badevogne.
- › Spise- og drikkebilletter til bøger og personale (hvis der er mulighed for det).
- › Eventuel økonomisk støtte til at dække produktionsomkostninger af T-shirts og andet materiale.

Til gengæld bør arrangørerne af Menneskebiblioteket formulere realistiske krav om den plads og bistand, de beder om, og erklære sig villige til at omtale deres værter som sponsorer/støtter i alt deres skriftlige og lignende materiale (fx ved at omtale dette i brochurer og ved at sætte festivalens logo på alt biblioteksmaterialet).

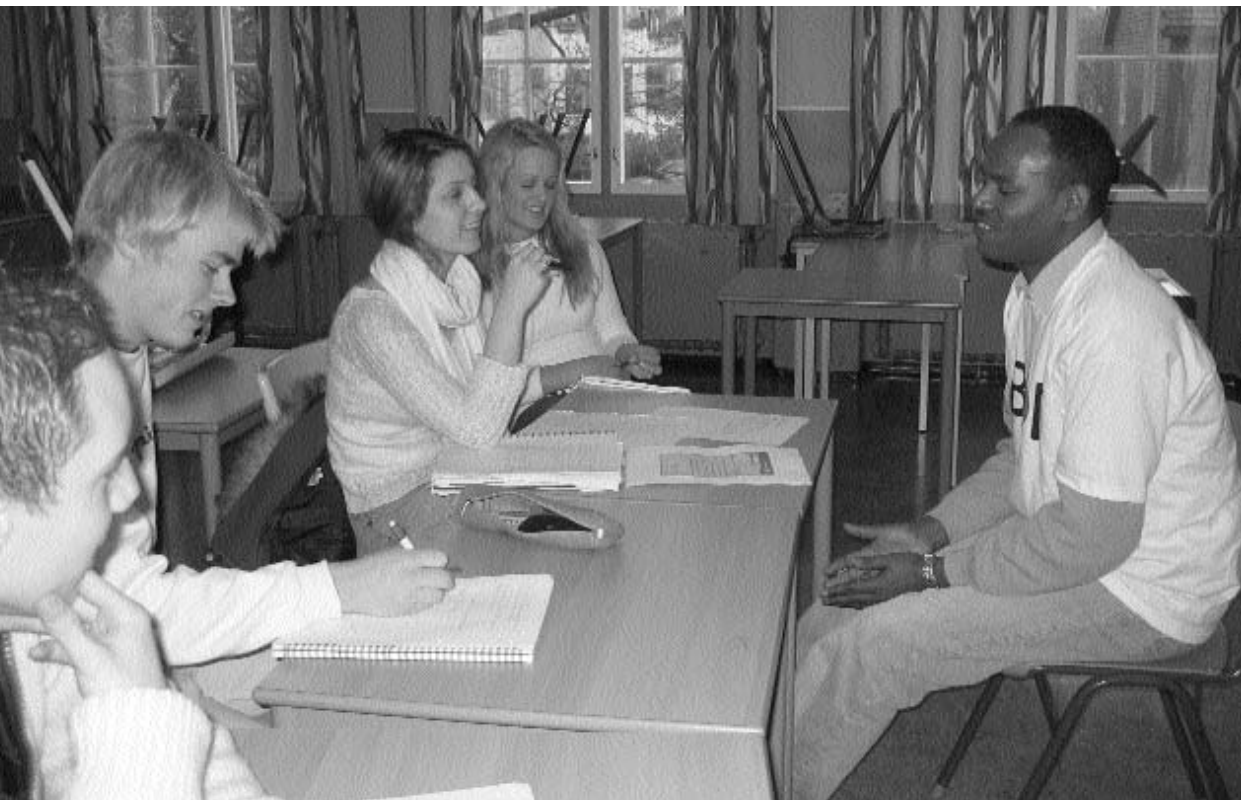
MENNESKEBIBLIOTEKET SOM ENKELTSTÅENDE ARRANGEMENT

Enkelte Menneskebiblioteker er blevet tilrettelagt uden for en festivalsammenhæng på skoler og i (rigtige) offentlige biblioteker. Det betyder, at deltagerne udelukkende er kommet for at besøge Menneskebiblioteket. De enkeltstående Menneskebiblioteker, der indtil nu har været arrangeret, har typisk været endags eller halvdags og med et begrænset udvalg af bøger. Denne form indebærer den fordel, at arrangementet er ganske enkelt og af mere begrænset varighed, men på den anden side er det en større udfordring

for tilrettelæggerne at gøre reklame for arrangementet, og det bliver meget sårbart for ting, som arrangørerne ikke har nogen magt over. Hvis man har indrettet det med henblik på en særlig målgruppe – som fx eleverne på en bestemt skole eller lånerne på et bestemt folkebibliotek – viser erfaringen, at det godt kan lade sig gøre at få et positivt resultat af denne form.

EN VIGTIG ERFARING FRA ET SKOLEBIBLIOTEK

En lånetid på 45 minutter var passende, men det er vigtigt at sikre sig, at man kan forkorte udlånet, hvis der ikke er mere at tale om. Konceptet virker tilsyneladende bedst med elever i alderen 13 til 16 år, og de slog sig normalt sammen i grupper på tre, fire personer om hver bog. Et system med forudbestilling fungerede godt, men det er vigtigt hvis muligt at have nogle reservebøger, eftersom tre ud af de 20 bøger ikke dukkede op til arrangementet. Eleverne/lærerne skal, navnlig hvis de ikke er så gamle, forberedes på, at de faktisk gerne må spørge om mange af de ting, de har spekuleret over.

---> **GENERELLE OVERVEJELSER OM OMGIVELSERNE**

---> **(a) Antallet af potentielle læsere:**

Under forberedelserne vil det ikke være muligt at danne sig præcise skøn. I en festivalsammenhæng kan antallet af udlån svinge meget fra dag til dag helt afhængigt af de andre begivenheder på festivalen. Som en tommelfingerregel kan man sige, at hvis 5000 mennesker går forbi Menneskebiblioteket på én festivaldag, vil der formentlig være 500, som standser for at kigge, 200 kigger i litteraturlisten, og i størrelsesordenen halvdelen ender med at gennemføre et udlån. Når der er tale om et enkeltstående Menneskebibliotek kan man regne med, at næsten alle, der kommer hen på Menneskebiblioteket, også gennemfører et udlån.

---> **(b) Varighed og åbningstider:**

For et Menneskebibliotek på en festival anbefales det at holde biblioteket åbent hver dag. Festivaldeltagerne har først brug for lidt tid til at orientere sig imellem alle de mange aktiviteter, og derfor kan udlånet godt gå lidt trægt den første dag. Mund til mund metoden er den bedste reklame for Menneskebiblioteket på en festival, og antallet af lånere vil formentlig vokse dag for dag. Spidsbelastningstiderne må forventes at ligge i weekenderne og i perioder, hvor der ikke foregår andre specielle arrangementer. Tommelfingerreglerne for åbningstiderne går ud på ikke at åbne før kl. 12, da festivaldeltagere står sent op, og åbningstiden skal ligge i dagtimerne. Åbningstiden skal angive det seneste tidspunkt, hvor man kan låne en bog (fordi bibliotekspersonalet jo er nødt til at vente, indtil bogen bliver afleveret igen). Åbningstiden skal fastlægges i overensstemmelse med bøgernes og bibliotekarernes mulighed for at være til rådighed (og deres behov for pauser).

ÅBNINGSTIDER:

Menneskebiblioteket er åbent hver dag fra kl. 12.00 til kl. 20.00;
Sidste chance for at låne en bog er kl. 19.00!

Fra flyveblad om Menneskebiblioteket på SZIGET 2004

---> **(c) Krav til de fysiske omgivelser:**

Et uformelt, visuelt tiltrækkende, behageligt og afslappet sted fremmer samtalen og får bøger og læsere til at føle sig godt tilpas. Uanset stedet er der nogle generelle behov at tage hensyn til vedrørende det fysiske miljø:

- ▶ Bibliotekets 'indvendige' område (der hvor bøgerne sidder) skal helst være synligt, men delvis lukket, således at man kan styre publikumstilstrømningen. Biblioteksområdet skal være stort nok til at alle bøgerne i samlingen samt bibliotekarerne kan opholde sig der.
- ▶ Bibliotekarerne er lånerens første kontakt. De arbejder ved en skranke placeret ved indgangen, og der skal være plads nok til, at flere lånere

kan betjenes samtidigt og kigge på litteraturlisten i ro og mag, mens de overvejer, hvilken bog de vil låne.

- › Den fysiske udformning skal sende et signal til de potentielle læsere, om at man ikke bare kan daske ind på biblioteket og begynde at sludre med bøgerne.
- › Når området udformes, skal der tages hensyn til vejret og omgivelserne i almindelighed.
- › I åbningstiden skal man sørge for, at der er rigeligt med kolde drikke, frugt og let mad for bøgerne, så de kan genoplade deres batterier imellem udlån.

Trin for trin vejledning

Menneskebiblioteket er et projekt, der kræver en detaljeret tilrettelæggelse og effektiv delegering af arbejdet. Nogle af de ting, der påvirker den arbejds mængde, det kommer til at dreje sig om, er:

- › Bibliotekets størrelse og antallet af bøger.
- › Aktivitetens varighed og åbningstiderne.
- › Hvor meget og hvilken form for hjælp man kan få af festivalværten.
- › Det budget man har til PR og materialer.

Hovedarrangøren bør sammensætte en kernegruppe bestående af tre koordinatore. Hver koordinator kan få tildelt et hovedansvarsområde. Nedenfor gives et forslag til opdeling af de tre hovedområder:

DEN FYSISKE UDFORMNING AF BIBLIOTEKET OG KONTAKT MED FESTIVALVÆRTEN:

Rekruttering af frivillige til opbygningen af biblioteket.
Etablering af omgivelserne på stedet.
Forberedelse af de fornødne faciliteter og udstyr.
Etablering af lejrfaciliteter til medarbejderne.
Oprydning og genopretning af arealet efter brug.
Overvågning af arealet uden for åbningstiden (hvor dette er påkrævet).

DEN DAGLIGE DRIFT OG FORBEREDELSEN AF BIBLIOTEKETS INDHOLD:

Sammensætning af litteraturlisten.
Rekruttering, briefing og screening af bøger og bibliotekarer.
Koordinering og tidsmæssig planlægning af dagsforløbet.
Styring af boglogistikken (tidsplan, pauser, specifikke behov osv.).
Styring af bespisningen, fordeling af spisebilletter eller lignende.

MATERIALER, REKLAME, PENGE BIDRAG OG EVALUERING:

Styring af fremstillingen af lånerkort, T-shirts, brochurer og plakater.
Fremskaffelse af pengebidrag til finansiering af arrangementet.
Planlægning af markedsføring og rekruttering af 'gade promotere'.
Dokumentation af arrangementet.
Det overordnede ansvar for økonomien.

Fra en kronologisk indfaldsvinkel skal man tage højde for følgende trin, som koordinationsgruppen bør udforme på en oversigt med en tidslinje for hele arrangementet:

LOGISTISK OG UDDANNELSEMÆSSIG PLANLÆGNING:

Målene defineres, og det besluttet, hvor arrangementet skal finde sted. Eventuelle samarbejdspartnere identificeres.

Et forslag udarbejdes, og henvendelsen sendes til den vært (festival, bibliotek, skole), der er tiltænkt rollen som vært for arrangementet.

Henvendelse til samarbejdspartnerne og udvikling af strategi for fundraising af midler.

Litteraturlisten udformes, og rekrutteringen af bøger påbegyndes.

Arrangementets fysiske udformning planlægges.

Forberedende henvendelse til medierne alt efter, hvilke medier der sigtes mod.

Udarbejdelse af PR materialer.

Tilrettelæggelse af et koordinationsmøde med alle medarbejdere, koordinatore, arbejdsgrupper, gadereklameholdet og festivalværten.

Tilrettelæggelse af en forudgående briefing af bøger, ordbøger, ledsagere og bibliotekarer.

Planlægning af en dokumentationsstrategi.

LOGISTIK PÅ STEDET:

Transport af det udstyr der kræves til at opbygge stedet som bibliotek. Biblioteket indrettes fysisk.

Transport af reklame- og driftsmateriale.

De fysiske omgivelser etableres.

Gadereklameholdet går i gang (på lejrområder, hvis et sådant findes).

Pressemeddelelser udsendes dagen før åbningen.

Arrangementet åbnes.

Gadereklameholdet viderefører sit arbejde i nærheden af biblioteket.

Der holdes daglige evalueringsmøder.

PR-arbejdet videreføres.

Dokumentationsarbejdet videreføres.

Arrangementet lukkes ned.

Området føres tilbage til sin oprindelige tilstand som aftalt med festivalværten.

En ung ungarer spurgte mig, om det er rigtigt, at tyskerne altid tørrer deres hænder af med et stykke brød, når de har spist. Den slags spørgsmål var vi slet ikke forberedt på, og hvis jeg skal være ærlig blev vi somme tider udfordret lidt for voldsomt, men vi blev også udfordret på en positiv måde. Det er interessant at opleve, hvordan tyskerne bliver opfattet i udlandet, og vi håber, at vi også overvandt nogle af vore egne fordomme. Det fik os også til at overveje, hvem vi selv er, og hvad vi står for.

TYSKER-BOG

Bøgerne

Lige som på et rigtigt bibliotek er bøgerne den vigtigste ressource på Menneskebiblioteket. Det er vigtigt at få sammensat en spændende og varieret samling **litteratur** og at passe godt på bøgerne. Sammensætningen af litteraturlisten og rekrutteringen af bøgerne er den vanskeligste og mest følsomme del af arbejdet, men samtidig også den mest afgørende del af forberedelserne af Menneskebiblioteket. Listens omfang og indhold bør variere alt efter, hvor biblioteket afvikles. Arrangørerne må tage sig den fornødne tid til at tænke over og diskutere litteraturlisten grundigt igennem, før man lancerer sin søgen efter bøgerne.

(A) GENERELLE INDLEDENDE RETNINGSLINJER

- › Bogtitlerne skal angive en repræsentativ gruppe af mennesker, som ofte er udsat for fordomme, vanetænkning og diskrimination. Det er op til arrangørerne at fortolke dette inden for deres egen sammenhæng.
- › Udvalget bør være tilstrækkeligt stort til at kunne give læserne ægte valgmuligheder, men samtidig må det ikke være større, end at arrangørerne kan klare sagen pladsmæssigt og med hensyn til rekruttering, briefing og generelt sikre nogle rimelige vilkår og forhold for bøgerne. På baggrund af de indhøstede erfaringer kan man sige, at et bibliotek bør indeholde mindst 20 bøger, hvis det skal være tilstrækkeligt interessant og give læserne et valg.
- › Bogtitlerne bør ledsages af beskrivelser, hvori der anføres nogle af de hyppigste fordomme og klichéforestillinger. Det er hensigtsmæssigt at opsamle og diskutere disse grundigt, før den endelige bogtitel fastlægges.

(B) BOGTITLER

Følgende liste indeholder nogle eksempler på vellykkede bogtitler, som har været anvendt i Menneskebiblioteker. Listen er hverken udtømmende eller forpligtende; den er kun tænkt som en inspirationskilde til arrangører, som inspiration til kommende biblioteker:

En dyrerettighedsaktivist, en asylansøger, en sort, en blondine, en bureaukrat, en kristen, en embedsmand, en handicappet, en kørelærer, en miljøaktivist, en tidligere stofmisbruger, en tidligere fodboldbølle, en tidligere nynazist, en straffet, en feminist, en fodboldfan, en homoseksuel, en tidligere eller nuværende hjemløs, en hiphopper, en jøde, en nuværende eller tidligere analfabet, en muslim, en pensionist (ældre person), en præst, en politibetjent, en nuværende eller tidligere politiker, en rabbiner, en flygtning, en sigøjner, en seksualrådgiver, en socialrådgiver, en nuværende eller tidligere minister, en lærer, en skateboarder, en togrevisor, en tv-journalist, en arbejdsløs, en vegetar, en dørmænd, en mandschauvinist, en samfundsnasser, en graffitikunstner samt en advokat.

(C) SAMMENSÆTNING AF LITTERATUR LISTEN

Når man skal sammensætte litteraturlisten til Menneskebiblioteket, er der tre hovedopgaver at udføre:

- › Fastlægge kriterierne for og sammensætningen af litteraturlisten
- › Tilpasse de hyppigste fordomme til bogtitlerne
- › Fremstille det fysiske katalog som præsenterer bøgerne til læserne

Kriterier for litteraturlisten:

Den bedste måde at udvikle sin litteraturliste på er ofte en brainstorming mellem arrangørerne og måske nogle relevante gæster, som de gerne vil have med. Ved brainstormingen opstilles en liste på en flipover over de menne-

sker/grupper, der er mest udbredte fordomme om i vores samfund, måske med hovedvægten lagt på dem som unge fokuserer mest på. På dette tidspunkt bør man ikke fremsætte kommentarer til forslagene, men alene forsøge at sætte ord på og udvikle en liste. Selvfølgelig vil de fordomme, man får samlet sammen ikke være universelle fordomme, men netop fordomme som har udviklet sig inden for deres egen specifikke kulturelle og sociale sammenhæng. Det er ikke nogen god idé bare at bruge en liste fra et tidligere bibliotek, som

er udarbejdet i en anden sammenhæng, hvis man ikke foretager en grundig revision og justering. Med udgangspunkt i denne liste (som sagtens kan være meget længere end den endelige) fjerner man de forslag, der ikke er konsensus om inden for gruppen og skriver en ny liste over 'yndlingsfordomme'. Det fører til opstilling af en kortere liste, som alt efter behov bør rumme mellem 20 og 50 bøger, idet man tilpasser udbuddet efter, hvor stort arrangementet er, hvilke muligheder man har, samt hvem målgruppen er.

Når en pige bliver spurgt, om hun kunne tænke sig at repræsentere en 'blondine' på et Menneskebibliotek, må hun lige overveje, om det er et kompliment eller en fornærmelse. Jeg fandt det interessant, at blondinen var en af de mest populære bøger. Det skyldtes selvfølgelig ikke min personlighed, men den måde det moderne samfund betragter 'blond' som et koncept. Ved første øjekast syntes folk, at denne bog lød interessant, men de kunne ikke stille ret meget mere op med den, når de først havde fattet, at det at være blond og være en kvinde ikke gør en forskellig fra alle andre. Hun er en kvinde, men det gælder jo for ca. 50 % af alle mennesker, og hårfarven gør overhovedet ingen forskel. Der var en mand, der lånte mig i håbet om, at han havde fået fat på en blond sexbombe. Da han opdagede, at han ikke skulle gøre sig håb om noget, afleverede han mig på Menneskebiblioteket efter 20 minutter, men han tog situationen i stiv arm.

BLONDINE-BOG

Når man udarbejder listen over bogtitler, gør man klogt i at tage hensyn til følgende overvejelser:

› Bogtitlerne skal være præcise og lette at forstå. Fordomme og dermed bogtitlerne er ikke så komplicerede. (En sort er en klar fordomskategori. *Et menneske som måske ikke er født i denne verdensdel, og hvis hud har en anden farve*) er ikke en god titel.

› Litteraturlisten bør indeholde en

stor spredning af bøger, således at man kan tiltrække en stor spredning af lånere. Et 'specialiseret Menneskebibliotek' ville tiltrække et begrænset publikum og virke mere smalt i sit fokus. Mangfoldigheden indebærer, at der skal rekrutteres bøger i alle samfundets grupperinger, og at man ikke bare opretter et bibliotek udelukkende bestående af fx etniske minoriteter eller kvinder, som har oplevet diskrimination.

› En mere begrænset fortolkning af grupper, der bliver mødt med diskrimination kan bygge på eksisterende anti-diskriminationsstandarder såsom Den europæiske Konvention om Menneskerettigheder. I så fald kan bøgerne stå for bestemte religiøse, seksuelle eller etniske minoriteter som fx bøsser og lesbiske, muslimer eller sigøjnere.

› En bredere fortolkning kan også beskæftige sig med eksisterende lokalt genkendelige klichéforestillinger om folk baseret på deres udseende (fx *en blondine*) et arbejde (fx *en politibetjent*) eller deres forbrugsvaner (fx *en vegetar*).

› Litteraturlisten kan ligeledes omfatte repræsentanter for fag, som især unge mennesker har fordomme om, såsom lærere og sagsbehandlere.

› Menneskebiblioteket kan åbne mulighed for, at man kan lære unge menneskers subkulturer og tilhørsforhold at kende ved at inkludere fx *en skateboarder* eller *en graffitikunstner* osv. Det kan være særligt interessant for unge, der har fordomme mod medlemmer af en anden subkultur end deres egen.

› Noget, som var en interessant overraskelse ved tidligere Menneskebiblioteker, er, at bøger, som repræsenterer en bestemt nationalitet (såsom *en tysker*, *en rumæner*, *en svensker*) ikke var populære og ofte fik lov at blive stående på hylderne. Der lader til at være en større bevidsthed om, at mennesker med samme nationalitet kan være indbyrdes helt forskellige end om det samme for kulturelle og sociale grupper, og nationalitetsrepræsentanter er ikke så hyppige i hverdagens sociale konflikter.

› Med det formål at opnå en bred konsensus om, hvordan litteraturlisten skal være sammensat, er det formålstjenligt, at gruppen diskuterer og når til enighed om, hvad det er for nogle fordomme, de foreslåede bøger står over for, da man på den måde kan nå frem til en form for konsensus omkring litteraturlisten og samtidigt sikre et bredt udvalg.

› I betragtning af at Menneskebiblioteket har en pædagogisk dimension, er det ikke fornuftigt at udbyde bøger, der potentielt kan fremme usund eller farlig adfærd – såsom *en stofmisbruger* eller *en fodboldbølle* eller moralsk

Alle bøgerne skrider jo til sidst over at blive mødt med de samme spørgsmål meget tit, hvis ikke hver eneste gang. Det skaber et potentielt problem, for det er virkelig svært at besvare de samme spørgsmål på en interessant måde igen og igen, især hvis man ikke har lyst til at gentage det hele hver gang på nøjagtig den samme måde. Som et råd til kommende bøger vil jeg benytte en klassisk kliché (der faktisk fungerer i dette tilfælde til forskel fra så mange andre steder i tilværelsen): »Man skal bare være sig selv«, fordi det overhovedet ikke drejer sig om at optræde eller spille komedie. Det drejer sig om en sandhed, der kan åbne folks øjne.

TIDLIGERE NYNAZIST-BOG

eller politisk angribelige ståsteder – såsom *en nynazist* – eller dem som måske vil forsøge at gøre reklamer for deres egne interesser og missionere som fx medlemmerne af en religiøs sekt.

- › Ikke desto mindre er det en god idé at inkludere bøger, som har overvundet en form for afhængighed eller har kunnet omlægge en negativ eller destruktiv adfærd såsom *en tidligere stofmisbruger*. I de tilfælde anbefales det, at man rekrutterer bøger, som man kender personligt, eller som er blevet anbefalet arrangørerne af pålidelige kontakter. Det kan vise sig, at låne-re af disse bøger beder om hjælp eller råd vedrørende deres eget liv.

Tildeling af klichéforestillinger og fordomme på bogtitler

Med udgangspunkt i litteraturlisten kan man nu samle de mest udbredte fordomme og klichéforestillinger, der knytter sig til den pågældende titel. Under hver bogtitel opstilles en liste over fordomme og klichéforestillinger, hvorefter man streger dem, man ikke kan blive enige om. Den liste, man således har skrevet, vil danne udgangspunkt for den endelige korrektion, som bøgerne foretager, når de er blevet rekrutteret. Det er vigtigt, at bøgerne er enige i fordommen. I forbindelse med briefingen foretager bøgerne tit væsentlige ændringer eller tilføjelser på den liste, arrangørerne har udarbejdet.

Da man bad mig deltage som bog på Menneskebiblioteket, blev jeg først lidt bekymret og nervøs, fordi det var første gang, og fordi mit engelsk ikke altid er godt nok til at forklare ting, og jeg vidste ikke hvilken slags spørgsmål, folk kunne finde på at stille. Jeg sagde ja til at være bog på Menneskebiblioteket, fordi det gav mig en god mulighed for at fortælle folk om mit land. På selve arrangementet mødte jeg mange mennesker, som vidste noget om mit land – ikke kun om tørken og krigen, men om Etiopiens lange historie og om dets multietniske og multikulturelle historie. Det værste øjeblik for mig var, da nogle mennesker, som vidste, at jeg er fra Etiopien, spurgte, om der er fødevarer i mit land, og om der er vand. Det oplevede jeg som noget mærkeligt, at mennesker i andre lande kunne få det indtryk, at folk ikke har adgang til vand og mad i mit land.

AFRIKANER-BOG

Når man udarbejder listen, gør man klogt i at tage hensyn til følgende overvejelser:

- › Læserne ser kun kort på hver side i litteraturlisten, og derfor bør det sprog, man vælger, ikke være kompliceret.
- › Let tilgængelige tillægsord er den bedste måde i formuleringen af grove fordomme ('beskidt, onskabsfuld, doven' ...), men man kan også have brug for nogle halvsætninger (fx 'ikke god nok til et rigtigt job' er lettere at forstå end 'beskæftigelsesuegnet').
- › Slang kan være hensigtsmæssigt, men man bør undgå bandeord eller sjofle udtryk.
- › Med henblik på at være tilstrækkelig udtryksfuld i beskrivelsen af bøgerne bør der som et minimum bruges fire elementer/udsagn; af hensyn til kortheden bør man begrænse listen til syv elementer pr. bog.
- › Hvis man forventer et stort antal udenlandske deltagere eller lånere, er det nyttigt at holde en brainstorming med en international gruppe, så man kan få et interessant og varieret udvalg.

Fremstilling af litteraturlisten

Den fysiske præsentationsmappe til bøgerne på Menneskebiblioteket er den primære reklame for bøgerne i forhold til læserne og danner ofte grundlaget for deres valg af bog. Den bør derfor se pæn ud, være let at læse og give læseren lyst til at bladre den igennem. Her følger nogle praktiske råd vedrørende kataloget:

- › Ved et stort arrangement vil mange mennesker gennemse litteraturlisterne i løbet af en dag. Anvend derfor materiale, der kan tåle støv, snavs, regn og som kan renses eller tørres af.
- › Ringbind er et godt omslag til litteraturlisten, da det er nemt at foretage udskiftning af sider og sætte nye sider ind (efterhånden som bogsamlingen ændrer sig i løbet af arrangementet og efter de til rådighed værende bøger).
- › En bog-beskrivelse på et ark A4-papir er tilstrækkeligt. Sørg for at beskytte dem med plasticchark eller med laminering.
- › Bogtitlerne skal stå med store typer og i fed, så man kan opfatte dem med et enkelt blik.
- › Der skal fremstilles flere eksemplarer (mindst 3 til 4 stk. til et bibliotek) af litteraturlisten. Der vil være perioder med spidsbelastning, hvor folk kommer hen til Menneskebiblioteket, når de får øje på andre, som er i færd med at læse om bøgerne. Der er nogle læsere, der studerer kataloget længe, og hvis der er for få litteraturlister, vil det forhindre andre potentielle læsere i at låne en bog.
- › Hvis der er et internationalt publikum, kan man overveje at lave et fler-sproget katalog.
- › Hvis man har bøger, der kan flere sprog, så gør opmærksom på, hvilke sprog de taler på deres A4-ark.
- › Hvis man arbejder med tolke, kan man angive, hvilke sprog der er til rådighed som tolkesprog på hver af bog-beskrivelserne.

Det er velkendt, at folk har mange fordomme mod os, og det er grunden til, at jeg var lidt bange for at sige ja til anmodningen om at deltage. På den ene side regnede jeg med, at der var mange, som ville opfatte, at jeg oprindeligt er sigøjner, og at de bare ville være ude på at håne og ydmyge mig. Men det forholdt sig lige omvendt. Alle dem, der lånte mig, var uden undtagelse meget venlige, og de udviste ægte interesse for vores kultur, vores skikke såvel som for min tilværelse. Jeg mødte kort sagt slet ingen alvorligt fordomsfulde læsere. De, som før ikke havde kunnet lide sigøjnere, ville nok ikke begynde at holde af dem efter en samtale med mig, men de oplevede måske nok, lad os kalde det, et 'positivt' eksemplar og ikke det, som jeg oplever mange tænker om sigøjnere. Noget andet, jeg også syntes, var meget interessant, var, at jeg blev lånt af en sigøjnerpige på min egen alder, men som boede i en lille landsby i Ungarn. Vi snakkede om forskellene mellem det at være en ung sigøjner, der bor i Budapest og en, der bor ude på landet.

SIGØJNERPIGE-BOG

(D) UDVÆLGELSEN AF BØGERNE

Rollen som bog er udmattende, krævende og udfordrende, men den er også interessant og morsom. Udvalget af mennesker, der repræsenterer bogtitlerne, er uden tvivl det vigtigste led i forberedelserne til Menneskebiblioteket. Mens arrangørerne fastlægger en ramme for aktiviteten som helhed, vil møderne mellem bøger og læsere ske spontant og i et fortroligt rum. Arrangørerne vil ikke have noget klart billede af, hvad der sker i løbet af disse diskussioner, men må have tillid til, at bøgerne vil optræde i overensstemmelse med målene for Menneskebiblioteket.

Den første dag jeg var bog, blev jeg overrasket over, hvor biblioteksagtig stemningen egentlig var. Da en potentiel læser kom ind på biblioteket, blev vedkommende behandlet som en, der ledte efter en spændende bog at læse. Som Politibetjenten oplevede jeg unge, der følte sig frustrerede over politiet, fordi de ikke oplevede, at de blev forstået og samtidigt følte et stort behov for at gøre sig gældende i samfundet. Det er mit indtryk, at de ikke var ude i kriminalitet eller på anden vis ulovligheder som sådan, men de gav udtryk for stor frustration og vrede over, at politiet ved flere lejligheder overskred deres personlige grænser. Men ved at tale om hvordan de selv havde oplevet disse konflikter, fik de et indtryk af mennesket bag uniformen, og jeg tror, jeg bidrog til at de indså, at politifolk til trods for deres rolle som håndhævere af lovgivningen også er mennesker. Jeg blev afleveret på biblioteket igen lige til tiden, og da aktivisterne gik igen, sad jeg tilbage med en rigtig god følelse i maven. Ægte brobygning sker kun i en ærlig og respektfuld dialog mellem parter af forskellig opfattelse.

POLITIBETJENT

Her følger nogle generelle retningslinjer:

- › De bedste samarbejdspartnere i udvælgelsen af bøger er medlemmerne af de specialiserede frivillige organisationer, foreninger og sammenslutninger, der har en ægte og reel interesse i at modarbejde de fordomme og klichéforestillinger, de bliver konfronteret med i hverdagen. De frivillige og medarbejderne i disse foreninger er vant til at besvare den slags spørgsmål, som lånerne stiller dem og er gode til at formidle oplysning. Samtidig har de mulighed for at henvende sig til andre medlemmer af deres gruppe, hvis de selv har brug for hjælp og støtte.
- › Bøgerne skal være autentiske: Hver eneste titel bør være repræsenteret af en eller flere personer, som har gjort meningsfulde, personlige erfaringer om emnet.
- › Bøgerne skal være stabile personer, der kan og vil kommunikere med mange forskellige lånere. De skal have en tænksum og moden holdning til det emne, de repræsenterer, samtidig med at de bør undgå at missionere.
- › Det er ikke nok at vælge meget talende og udadvendte mennesker som bøger, det kan faktisk være noget, der stiller sig hindrende i vejen for en seriøs meningsudveksling. Prøv at undgå den slags personer, der især gerne vil stille sig selv til skue.
- › Bøgerne bør være pålidelige og have mulighed for at forpligte sig til at deltage i et omfang som berettiger udgiften til deres deltagelse. (nogle festivaler stiller krav om antal timer pr. medarbejderarmbånd).
- › Alt afhængigt af Menneskebibliotekets varighed anbefales det, at man skaffer flere personer, som kan skiftes til at repræsentere den samme bogtitel. Fire til fem lånere pr. dag pr. person anbefales som maksimum.
- › Når det drejer sig om potentielle 'bestsellers' bør man forsøge at sikre, at der er flere 'eksemplarer' af samme bog til rådighed på samme tid, sådan at man kan imødekomme efterspørgslen fra læserne og undgå, at populære bøger bliver helt nedslidt.
- › Hvis Menneskebiblioteket er arrangeret i en sammenhæng, hvor et internationalt publikum indgår, er det en fordel, at man har bøger til rådighed på forskellige sprog (dvs. mennesker som taler flere sprog).
- › Som noget ekstra eller som et alternativ kan Menneskebiblioteket have 'ordbøger', som tolker mellem bogen og låneren. Ordbøgernes profil er magen til andre bøger: De bør være kompetente og klar over deres rolle som ordbøger og ikke havde deres egne dagsorden. Det, at man er kompetent på et fremmed sprog, er ikke nok til at kunne fungere som ordbog. Prøv at skaffe studenter fra tolkeskoler eller personer, som har erfaring med tolkning såsom aktive medlemmer af frivillige internationale organisationer eller tilsvarende.
- › Hvis man har ordbøger til rådighed, har man mulighed for at inddrage bøger, som ikke taler det lokale sprog, hvilket kan være et stort plus for udvalget.
- › Sørg for ordentlig tidsmæssig tilrettelæggelse af 'bogindkøbene' – bøgerne skal forpligte sig tidsmæssigt og har brug for at få besked i god tid. Senest to måneder før arrangementet bør man have sin 'indkøbsedel' klar, således at man kan gå i gang med at kontakte bøgerne.

(E) FORBEREDELSE OG BRIEFING AF BØGERNE

Det anbefales at tilrettelægge en briefing af alle bøgerne et par dage før åbningen af Menneskebiblioteket. Ganske vist har bøgerne fået den grundlæggende information i forvejen, men mødet vil bidrage til at afklare åbne spørgsmål, afhjælpe tvivl og usikkerhed og sætte Menneskebiblioteket ind i den sammenhæng, som arrangørernes forening eller institution er.

Briefingen bør foregå et roligt sted, der gør det lettere at diskutere og koncentrere sig, og det vil sandsynligvis ikke være det offentlige sted, hvor man har valgt at holde Menneskebiblioteket. Hvis det ikke er det første Menneskebibliotek, arrangørerne holder, kan det være nyttigt at give et resumé af evalueringerne af tidligere arrangementer og opfordre 'erfarne bøger' til at fortælle noget om deres indtryk. Mødet bør ligge sidst på eftermiddagen – så det ikke griber forstyrrende ind i arbejde eller studier – og kan vare en-to timer. Det kan være nyttigt hvis man inden mødet placerer stolene i en cirkel eller en firkant, sådan at alle folk kan se hinanden. I kassen nedenfor ses et eksempel på en dagsorden for et møde med briefing af bøgerne.

Prøvedagsorden for et møde til briefing af bøger

BRIEFING-MØDE

- › Velkomst til deltagerne
- › Præsentation af arrangørerne (lederne og deres organisationer eller institutioner), bibliotekarerne, en runde med præsentation af bøger (navn, bogtitel, hvis relevant deres forening, arbejdsplads etc.)
- › Gennemgang af konceptet, mål og metode for Menneskebiblioteket
  - › Hvorfor arrangerer man biblioteket?
  - › Hvad vil man opnå?
  - › Hvordan ser det ud i praksis?
  - › Hvilke forventninger har folk?
  - › Generelle spørgsmål fra bøgerne

Bogens rolle

- › Jobbeskrivelse for bøgerne
- › Litteraturlisten og præsentationen af bøgerne
- › Forklaring af udlånsreglerne
- › Arbejdstiden
- › Rollerelaterede spørgsmål fra bøgerne

Afklaring af infrastrukturen og driften af Menneskebiblioteket

- › Fremlæggelse af alle relevante baggrundsdokumenter (udlånsregler, bøgernes opgaver, PR-materiale) til deltagerne.
- › Hver bog får mulighed for at gennemlæse og revidere sin side i kataloget, således at ændringerne kan blive indarbejdet i den endelige udgave af litteraturlisten.
- › Aftale om arbejdstid og bøgernes tilstedeværelse.
- › Eventuelt kan man indgå en frivillighedsaftale med bøgerne, således at der ikke er tvivl om de gensidige forventninger og forpligtelser.

Tid til uformelle diskussioner mellem bøger, bibliotekarer og arrangørerne

(F) OM DET AT VÆRE BOG PÅ MENNESKEBIBLIOTEKET – NOGLE NYTTIGE IDÉER

- › Forbered dig på rollen som bog. Det er ikke en leg: Du må føle dig overbevist om den bog, du repræsenterer.
- › Det kan være nyttigt, at forberede nogle faktuelle argumenter og oplysninger, såsom statistik eller data for at kunne bedømme relevansen af de oplysninger, nogle læsere måske vil fremføre over for dig.
- › Når du som bog bliver udlånt, bør du sammen med din læser finde frem til et sted, som er behageligt for jer begge, hvor udlånet kan foregå.
- › Se på uret: I har en begrænset tid sammen. Hvis læseren gerne vil have mere tid sammen med dig, og hvis du også er interesseret i at fortsætte udlånet, bør I gå tilbage til bibliotekaren og forlænge lånetiden.
- › Vær dig selv, vær ærlig og åbent indstillet og forbered dig på at lytte og tale omhyggeligt.
- › Spil ikke komedie og lad være med at opfinde træk ved dig selv, låneren opdager dette, og du mister din troværdighed.
- › Vær indstillet på at fortælle om de personlige oplevelser, du har haft og tænkt over. Hvis spørgsmålene bliver for nærgående, har du lov til at sige, at du ikke har lyst til at svare.
- › Erkend at din læser lånte din bogtitel og er interesseret i den dimension af din personlighed; yderligere information er mest tænkt som illustration. Det kan give dig en fornemmelse af, at din personlighed er snæver, men det er helt normalt i forbindelse med Menneskebiblioteket.
- › Vær indstillet på at gentage det samme igen og igen, når forskellige læsere stiller det samme spørgsmål. Forsøg at behandle din læser, som om han eller hun er den første, du giver disse oplysninger til. Når det sker så forsøg at undgå at vise, at du nu besvarer dette spørgsmål for fjerde gang.
- › Husk på, at du er sammen med din læser i ca. en time, og at I måske aldrig mødes mere.
- › Alle de læsere, der låner dig, er forskellige, og de kan have helt forskellige motiver til at låne dig. Et godt spørgsmål at starte diskussionen på er: 'Hvorfor valgte du min bog?' Det giver dig et første indtryk af læserens interesse.
- › Læsere af Menneskebiblioteket er normalt indstillet på at tale, lytte og lære. Deres spørgsmål er ikke altid helt klare, så derfor er det vigtigt at hjælpe læserne med at formulere deres interesse i din bog. Hvis læseren er lidt usikker eller går i stå, kan du forsøge at skaffe dig en grundviden om læseren: Har vedkommende tidligere mødt en af din slags? Har vedkommende gjort gode eller dårlige erfaringer med mennesker, der repræsenterer din form?

dom? Dette kan nemlig hjælpe dig med at afgøre, hvilken slags oplysninger og erfaringer de vil finde interessante.

Læsere stiller ofte dette spørgsmål: 'Hvis man vælger en fra litteraturlisten, er det så en skuespiller, der spiller rollen som bog?' 'Når jeg så siger 'nej', og de så forstår, at bogen er et rigtigt menneske i overensstemmelse med titlen, synes de det er meget spændende.

En bibliotekar på Menneskebiblioteket

- › Måske er en læser helt uvidende, eller en læser bliver af en eller anden grund verbalt aggressiv eller prøver at gøre dig ansvarlig for en række samfundsproblemer eller fænomener. Prøv at bevare roen og vise forståelse, samtidig med, at du om nødvendigt giver udtryk for, at du er uenig. Prøv at føre samtalen hen på et emne, hvor du føler dig på sikker grund.
- › Skønt bibliotekarerne har opfordret læseren til at vælge en bog, der repræsenterer deres fordomme og klichéforestillinger, kan lånerens motivation til at låne dig være en anden; de er måske nysgerrige eller de kan være ude efter personlig rådgivning. Glem ikke at læserne må træffe deres egne valg her i livet; du kan fortælle dem om dine egne erfaringer med at løse problemer eller klare vanskelige situationer, men vær tilbageholdende med at rådgive.
- › Indholdet af samtalerne med dine læsere er i princippet fortrolige. Hvis du senere citerer noget, en anden låner har fortalt under et udlån, bør du undlade at omtale deres navn.
- › Det kan være, du bliver udlånt til to eller flere personer. Det kan være interessant, fordi samtalen bliver mere varieret. Du skal imidlertid være opmærksom på ikke at lade dig bruge til at løse problemer mellem forskellige medlemmer af en gruppe.
- › Hvis du arbejder sammen med en ordbog (dvs. som tolk) skal du holde pause efter to, tre sætninger for at sikre dig, at alt, det du siger, også bliver oversat. Hvis du ikke er sikker på, at du har forstået spørgsmålet eller kommentarer, der er blevet oversat, så prøv at få det præciseret.
- › Bed om en pause, hvis du har behov for at hvile dig, navnlig efter et længerevarende krævende udlån. Det er vigtigt for dig og for den næste læser, at du er en afslappet og veltilpas samtalepartner.
- › Brug eventuelt pauserne mellem udlån til en udveksling af dine erfaringer som bog med andre bøger på Menneskebiblioteket. Det er specielt nyttigt at sammenligne dine erfaringer med andre bøgernes med samme titel.
- › Hvis du føler dig utilpas i en situation eller dårligt behandlet af en læser, skal du huske på reglerne for udlån fra Menneskebiblioteket: Du er i din gode ret til at afslutte samtalen, hvis du føler dig gået for nær eller på anden vis finder udlånet ubehageligt.
- › Hvis din bog er en bestseller, bør du med bibliotekarerne aftale korte pauser mellem de enkelte læsere, og du bør fortælle dem, hvor mange læsere du er indstillet på at tale med.
- › Husk at nyde det at være en bog! Hvis man går ind i sagen med den rette motivation, kan det blive en yderst interessant og berigende oplevelse både for dig og for dine læsere!

Det at man elsker at snakke, eller er egocentrisk eller ekshibitionistisk, gør ikke en til en god bog. Tværtimod, disse træk kan bringe hele konceptet med Menneskebiblioteket i fare.

En bibliotekar på Menneskebiblioteket

(G) TIDLIGERE BØGERS ERFARINGER MED MENNESKEBIBLIOTEKET

Feministbog på Sziget Festival:

De timer, jeg tilbragte sammen med mine læsere, indbragte mig en helt ny bevidsthed om mig selv, og det var en udfordring at møde nysgerrige, åbne og kritiske unge mennesker, der havde meget specifikke spørgsmål og gerne ville have noget at vide, men så at sige pænt tak og farvel efter at vi var færdige. Intensiteten og ærligheden i samtalerne, det at diskutere, diskussionerne med sig selv om, hvad det betyder i denne rolle for en selv og for andre såvel som selve overvejelserne – alt det indebærer, at man hele tiden lærer noget om hinanden. Men det er nu ikke altid så let: Man er nødt til at gentage, forklare, håndtere provokationer, samt sætte spørgsmålstejn ved og diskutere allerede fastlagte meninger og argumenter. Sommetider bliver man led og ked af sin egen rolle, ja, ligefrem udfordret omkring alt det, man står for. Men det er netop det, det drejer sig om: At reducere andre mennesker til en kliché, og fordomme der ser bort fra alt muligt andet. Der er nogen som fra starten ikke får en chance, og det drejer sig om at bekæmpe dette og om at tænke over det.

En feminist hader alle mænd, er lesbisk, aggressiv og barberer ikke sine ben. Hvis hun ikke lever op til alt det, er hun så overhovedet feminist? Kan en kvinde være feminist og hustru og mor samtidig? Der var flere lånere, som spurgte mig, om jeg er en rigtig feminist, og der var flere ting, der gemte sig i deres spørgsmål: Bekymring, generthed, usikkerhed, nysgerrighed, interesse og kritik. Og hver gang jeg fik stillet det spørgsmål, spurgte jeg tilbage: 'Hvad vil det sige for dig, at en person er feminist? Nogle gange kom det så vidt, at jeg slet ikke blev overrasket af at høre de klichéer og fordomme, som stod beskrevet i litteraturlisten. Det var kun, når jeg svarede nej, at jeg ikke var feminist. Er man nødt til at hade mænd for at blive feminist? Jeg forsøgte at forklare min definition af en feminist og at tilføje, at jeg, selv om der findes flere forskellige retninger inden for feminismen, og selv om jeg opfatter mig selv som feminist, egentlig ikke bryder mig om ordet, men foretrækker at beskrive en feminist som en person, der går ind for kvinders rettigheder og beskæftiger sig med kvindespørgsmål, og derudover gør sig tanker om kønsspørgsmål.

Nogle samtaler var gode dialoger, nogle var spørgsmål og svar, nogle lyttede bare opmærksomt, og nogle af læserne regnede med at få råd, hvilket jeg synes var ret problematisk, og som jeg nægtede at give. Men det var nu ikke et problem for mig at sige til en ung fyr på 18, at han ikke i mine øjne mistede noget af sin mandlighed, bare fordi han godt kan lide at lave mad, ikke havde lyst til at gå til køreprøve (og måtte overbevise sin kæreste om det). Det kom til interessante diskussioner, når to, tre lånere lånte mig, og de førte voldsomme diskussioner med hinanden, som jeg forsøgte at mægle i ved at gøre faktuelle argumenter gældende. Men det var samtidigt de mest anstrengende bogsider at slå op på.

Det, hele tiden at blive læst, nogle gange uden pauser, er udmattende, og det sænker det nødvendige koncentrationsniveau. Ens sider bliver vendt igen og igen, og de samme sider bliver markeret og læst adskillige gange. Man

ligner en bog, som ikke blot er blevet læst og sat tilbage på reolen, men nærmere en, der er blevet lånt ud til venner og bekendte – lidt slidt i kanterne, og som ikke ser ny ud mere. Men det er også en god følelse. Hvilken bog vil ikke gerne læses?

Handicappet bog

På min første dag på Sziget, den 1. august, var det frygteligt varmt. Til min store overraskelse var der ikke en eneste låner, som var interesseret i os den dag, og vi 'samlede bare støv på hylterne'. Men hvad, en negativ oplevelse er jo også en oplevelse. Jeg var ked af det, fordi jeg havde hørt, at teltet dagen før havde været ret velbesøgt. Til sidst forsøgte jeg ligefrem at bilde mig selv ind, at det måske var fordi, det havde regnet dagen før, og at der derfor var mange, som flygtede ind i teltet og lånte noget at 'læse'. Men jeg kedede mig nu ikke og tænkte over, hvor forskellige og mangefarvede lånerne var. Jeg ville egentlig gerne selv have haft et lånerkort, men det var der ikke mulighed for, så jeg talte bare med biblioteksbøgerne. Der var et bredt udvalg af bøger: *Fodboldfan, tidligere alkoholiker, heks, unge rumænere og sigøjnere, afrikaner, rabbiner, psykolog, tv-journalist*. Men der var nogle bøger, som glimrede ved deres fravær: *En politiker, en togrevisor, en politibetjent, en tidligere straffet*.

Jeg blev overrasket over at læse om de fordomme, der eksisterer om handicappede i litteraturlisten: 'Mentalt tilbagestående, altid syge, forsørget af samfundet, arbejdsløse, sympatisøgende og ude af stand til at gennemføre et seksuelt forhold'. Om mandagen kom der så en låner. Det var en ung fyr, som kom hen til vores kreds – der var tre af os handicappede med, og vi var alle tre kvinder. Han reagerede ikke negativt, da vi sagde: 'Bare kom her hen og tag plads i min kørestol'. På det, han sagde, kunne vi forstå, at der ikke var nogen i hans omgivelser eller familie, der lider af sygdomme i bevægelsesapparatet, men han var meget nysgerrig omkring vores hverdag og vilkår. Vi gennemgik punkt for punkt alle de ting, der blev sagt om os og underbyggede det, vi sagde, med argumenter, anekdoter og eksempler fra det virkelige liv. Vi er alle tre gift og har børn, vi arbejder og har afsluttet vores uddannelse, både akademiske og praktiske. Vi fortalte ham om problemerne i forbindelse med en fødsel, lægernes indstilling og specialisternes. Folk er stadigvæk ikke klar over, at lammelser eller andre motoriske neuronsygdomme ikke er arvelige. Vi bor hjemme og ikke afsondret i såkaldte 'kolonier'. Jeg var ked af allerede at have hørt en meget stødende formulering, nemlig 'handicap-landsby'.

Det overraskede ham at høre, at den nedre del af min krop blev lammet i 1959, men at jeg stadig cyklede og red, svømmede meget og oven i købet har kørt en lille motorcykel i to år. Da den unge mand sagde farvel, sagde han til os – og jeg tror ikke, at det bare var, fordi han var overvældet af, at vi var i flertal – at han, selv underbevidst, nu ville betragte sine omgivelser med helt andre øjne – inklusive trapperne i offentlige bygninger, den kollektive transport og miljøet i almindelighed.

S-togsrevisor-bogen, Roskilde Festival 2000.

'Klaus, du skal være biblioteksbog', sagde min chef til mig en formiddag på arbejdet, og jeg var lidt forvirret og spurgte, om det var fordi, det var meningen, at jeg nu skulle anbringes på den rette hylde. 'Nej', svarede min chef, 'men vi mener, at du er lige den rette mand til denne opgave.' Så forklarede han, at selskabet havde fået en henvendelse fra foreningen 'Stop Volden, hvori man anmodede om en låne en medarbejder der skulle agere 'men-

I judge a book by its cover

neskebog' på 'Menneskebiblioteket' i forbindelse med Roskilde Festivalen. Jeg forstod hurtigt idéen. Biblioteket bestod af mange forskellige bøger, bl.a. *en politibetjent*, *en parkeringsvagt*, *en fodboldfan* og mange flere. Min bog *S-togrevisor*, som i negative termer omtales som S-togsstrømer, er et af de jobs, hvor man i høj grad risikerer at blive udsat for vold og fysiske og verbale overfald. Det er min opgave at kontrollere, at passagererne har en gyldig billet, når de kører med S-toget og udskrive afgifter til passagerer som ikke har en gyldig billet.

Politibetjenten og jeg var nogle af de mest populære bøger og var udlånt det meste af tiden. Derfor besluttede jeg at tage mine lånere med hen et sted ikke så langt fra biblioteket, hvor vi kunne få noget at drikke og sludre. Det viste sig at være meget interessant at mødes med de unge og høre noget om, hvordan de oplever os (togrevisorer) som arbejder i togene. Noget af det, jeg oftest blev spurgt om, var: 'Skal man være et dumt svin for at få et job som dit?', 'Har du ikke ondt af de mennesker, som af en eller anden grund ikke har en billet, men som skal et sted hen?' eller 'Er det ikke frygteligt svært at skulle gøre det mod andre mennesker?'. I flere tilfælde havde de spørgsmål, som vedrørte specifikke situationer, de selv havde oplevet. Jeg hørte om mange af læsernes personlige oplevelser med mine kolleger, gode såvel som dårlige. Men fordelen ved situationen var, at jeg sad lige der sammen med dem og var indstillet på at prøve at besvare deres spørgsmål. Jeg var ofte nødt til at afbryde samtalen, når tiden var udløbet.

Jeg kan navnlig huske en situation med et ungt par, der virkelig hørte hjemme på punk-scenen med deres vildt farvede hår og sorte lædertøj; vi fik en meget interessant diskussion, og så kom der nogle flere mennesker til og begyndte at stille spørgsmål. Det endte med, at der var 20 mennesker, som deltog og hørte på mig, der stod og fortalte om mit arbejde som 'den onde mand, der giver bøder'. Til slut tænkte jeg lidt over, hvad jeg ville gøre anderledes, hvis jeg skulle være med i et andet Menneskebibliotek, og det jeg nåede frem til, var 'behageligere sko og varmere tøj'.

Bibliotekaren

I centrum for Menneskebiblioteket finder vi bibliotekarerne, hvis hovedopgave er at formidle udlånet af bøger. Bibliotekarerne skaber kontakten mellem læseren og bogen. De er de første mennesker, som læserne på Menneskebiblioteket får kontakt med, og de skal kunne kommunikere og arbejde tålmodigt sammen med bøger og læserne i de til tider komplicerede overvejelser og beslutningsprocesser. Det anbefales at finde frem til professionelle og uddannede (rigtige!) bibliotekarer til Menneskebiblioteket, fordi de allerede har de kvalifikationer og færdigheder, der kræves til de mange praktiske funktioner, såsom udfyldelse af lånerkort til lånerne, ajourføring og vedligeholdelse af den til rådighed værende litteraturliste, samt at føre bog over udlån og tilbagelevering af bøgerne i udlånsregisteret. Det er også bibliotekarerne, der sikrer en overholdelse af udlånsreglerne.

GODE RÅD FRA TIDLIGERE BIBLIOTEKARER PÅ MENNESKEBIBLIOTEKET:

- › Sørg for at lære indholdet og de interessante facts om bøgerne i din samling at kende forud for åbningen.
- › Vær omhyggelig med at overholde biblioteksreglerne og kræв det samme af læsere og bøger.
- › Dokumentér samtlige udlån.
- › Udarbejd eventuelt en arbejdsplan sammen med de andre bibliotekarer.
- › Støt og samarbejd tæt med de andre bibliotekarer.
- › Brug evt. ledig tid til at indsamle feedback fra bøger og læsere.
- › Pas godt på bøgerne, og prøv at filtrere potentielt vanskelige læsere fra (ved at pege læseren i retning af en anden bog, opfordre dem til at blive på bibliotekets område eller sende en ordbog med dem).
- › Sørg for at lære bibliotekets omkringliggende omgivelser at kende, så du har nogle gode læsesteder, du kan anbefale.

PROFILBESKRIVELSE FOR EN BIBLIOTEKAR PÅ MENNESKE-BIBLIOTEKET

- › Tro på og være begejstret for idéen med Menneskebiblioteket.
- › Være samarbejdsvillig, diplomatisk og kommunikativ.
- › Tale et fremmed sprog.
- › Være tolerant og nysgerrig
- › Være rolig, venlig og tålmodig

Menneskebibliotekets bibliotekarer har desuden en vigtig forklaringsfunktion: De hjælper læserne med at forstå konceptet, finde en relevant bog og gennemgår reglerne for udlån. Pressen henvender sig ofte også til bibliotekarerne under arrangementet, og det er derfor vigtigt, at de er grundigt informeret om arrangementet samt relevante oplysninger om arrangører og værter. Af praktiske grunde bør det også være let umiddelbart at genkende en bibliotekar på deres T-shirts eller anden identifikation som viser, at de er ansatte på biblioteket.

BRIEFING OG EVALUERING SAMMEN MED BIBLIOTEKARERNE

Bibliotekarerne vil ligesom bøgerne have god gavn af at få en velforberedt briefing før aktiviteten søsættes. Bibliotekarerne bør på et tidligt tidspunkt holde et møde med arrangørerne med henblik på at aftale deres rolle, opgaver og arbejdstider. Bibliotekarerne er også uundværlige deltagere i briefing med bøgerne. I løbet af denne aktivitet anbefales det at holde korte evaluerings- og koordinationsmøder i begyndelsen og ved afslutningen af hver enkelt arbejdsdag. Dette giver arrangørerne og bibliotekarerne mulighed for at justere ting, der måske ikke fungerer så godt, og gennemgå dagens oplevelser.

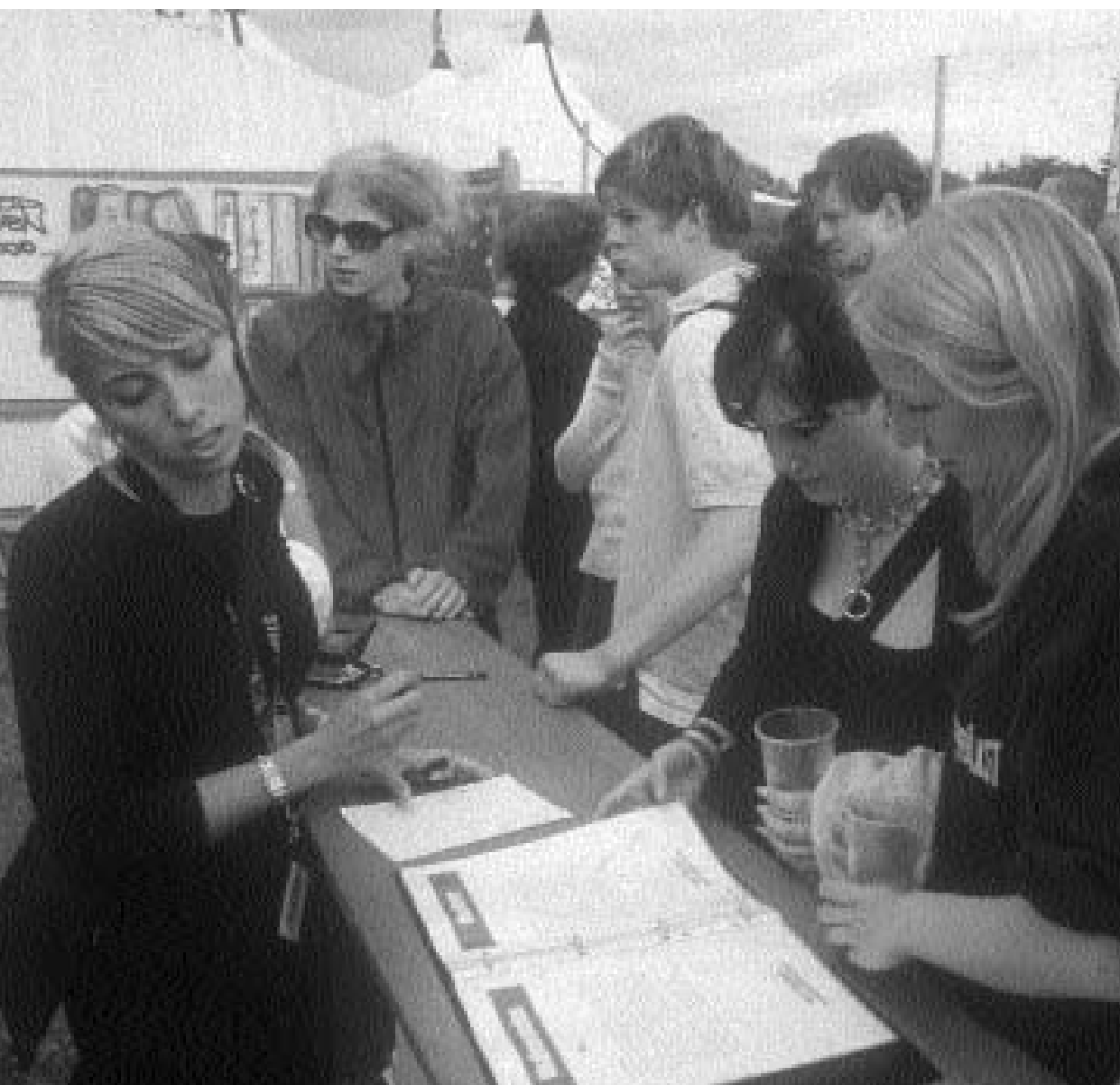
HVORDAN HÅNDBERER MAN BØGER, SOM KOMMER IND FRA GADEN

I forbindelse med nogle af de Menneskebiblioteker, som foregår over længere perioder – såsom musikfestivaler – henvendte nogle lånere sig til bibliotekarerne, fordi de gerne ville melde sig som bøger under arrangementet. Arrangørerne bør give bibliotekarerne klar besked om, hvordan de skal håndtere en sådan situation. Forfatterne til denne vejledning anbefaler, at man undlader at inddrage ekstra bøger i løbet af selve arrangementet, med mindre der virkelig opstår bogmangel, eller den selvanbefalede bog faktisk udfylder et væsentligt hul i litteraturlisten. Det største problem er, at disse bøger, der kommer ind fra gaden, ikke har fået samme forberedelse og briefing om arrangementet, og deres motivation adskiller sig fra de bøger, som blev rekrutteret forud for aktiviteten. Eksempler på titler på bøger, der har meldt sig spontant ved tidligere Menneskebiblioteker er fx: en advokat, en fraskilt mand, en selvstændig erhvervsdrivende, en mandschauvenist, en samfundsnasser og en computerprogrammør. Der eksisterer en reel risiko for, at de bøger, som foreslår sig selv, ikke matcher med de bogkriterier, der er opstillet ovenfor. Men hvis en bog, der kommer ind fra gaden alligevel repræsenterer en kategori, som mangler i udvalget, bør man overveje at nedskrive deres kontaktdata med henblik på fremtidige Menneskebiblioteker.

Hvis arrangørerne beslutter sig til at holde muligheden åben for at optage ekstra bøger i biblioteket, bør de overveje følgende:

- › I hvilken grad svarer den foreslåede bog til kriterierne i kataloget?
- › Behovet for at tage en screening-samtale med bogen.
- › Behovet for at briefe folk i løbet af arrangementet og opstille betingelser for deltagelse.
- › Behovet for at rette og lave tilføjelser i litteraturlisten.

→ Om rollen som vært

Det at være vært for et Menneskebibliotek er givende og samtidigt krævende, og der skal engagement til fra en interesseret festival eller festivalarrangør. En festival kan danne udgangspunkt for etablering af relationer og dialog mellem unge mennesker, og denne aktivitet betyder også, at festivalen sender et signal om respekt og tolerance til sit publikum. Den er dynamisk og interaktiv og er noget, der giver festivalstemningen noget ekstra. Erfaringen viser, at der er behov for, at Menneskebiblioteket og festivalarrangørerne arbejder tæt sammen. Det er værtens rolle at sikre hensigtsmæssige forhold og yde logistisk og økonomisk hjælp til dem, der arrangerer biblioteksaktiviteten. Det er også værtens ansvar at sørge for, at der bliver ydet assistance med at finde en egnet lokalitet til arrangementet. Det er fornuftigt at opstille en kontrakt, der indeholder en detaljeret beskrivelse af de betingelser, der er aftalt med festivalarrangørerne, og ideelt bør disse bære en del af ansvaret for Menneskebiblioteket.

En liste over de ressourcer og former for hjælp, som arrangørerne bør diskutere med deres fremtidige vært, findes i ovenstående afsnit om valg af sted for Menneskebiblioteket.

Markedsføring af Menneskebiblioteket

Det er afgørende, at der bliver gjort reklame for Menneskebiblioteket, og der er mange måder, arrangørerne kan benytte, når der skal reklameres for arrangementet. Dagblade o.l. samt festivalprogrammet og andet reklamemateriale kan bruges til at informere deltagerne om aktiviteten. Det er vigtigt at gøre brug af alle muligheder for gratis omtale, men arrangørerne kan ikke bare nøjes med de korte tekster, der normalt står i festivalprogrammer. Det er også væsentligt at planlægge en strategi til at skaffe sig dækning i medierne. I tiden op til og under selve festivalen har det vist sig nyttigt at oprette et »street promotion hold«, der går rundt med informationsmateriale samt udvikle egnede strategier til at få folk til at lægge mærke til arrangementet.

Som en del af sin reklamestrategi kan man overveje følgende muligheder:

Giv Menneskebiblioteket en visuel identitet i form af et logo og nogle slogans

'Menneskebiblioteket' er ganske vist i sig selv et godt navn til arrangementet, men det kan alligevel være en god idé at understrege budskabet med et slogan. EYCB har med held i gennem tre år brugt »Man må aldrig bedømme en bog på dens omslag«, og det står på alt reklamemateriale og T-shirts og får den potentielle læser til at se sig om efter flere oplysninger. Andre eksempler på slogans, der har været benyttet er »Læs blot – døm ej!« og »Vi har hverken kagebøger, rejsebøger eller børnebøger – ja, vi har rent faktisk slet ingen bøger«.

Samarbejdet med festivalens egne medier

Man bør tage sig tid til at finde ud af, hvilke medier der er til rådighed for arrangørerne via festivalens eget informationssystem. Ud over programmet har nogle festivaler fx en festivalradio, hvor der kan gøres reklame for aktiviteten, og normalt er der også et pressecenter til rådighed. Det er væsentligt i formidlingen af pressemeddelelser om Menneskebiblioteket som en del af markedsføringen for selve festivalen. Det er også en god idé, at finde ud af, om aktiviteten eventuelt kan omtales på festivalens hjemmeside .

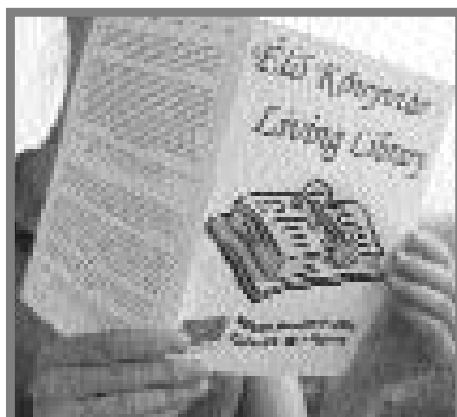
Samarbejde med pressen

Erfaringen viser, at pressen ofte reagerer positivt på idéen bag aktiviteten. Derfor er det væsentligt at sikre, at pressen får en ordentlig præsentation af biblioteket i pressematerialet, inklusive en invitation til at besøge biblioteket og møde bøger og læsere. I alle kommunikationsaktiviteter er det vigtigt at understrege, at Menneskebiblioteket er gratis for festivalens deltagere såvel som at sende et klart budskab om, hvad aktiviteten går ud på.

Udarbejdelse og distribution af reklamemateriale

Der bør udarbejdes en **reklamefolder** med alle de relevante oplysninger om aktiviteten: Udlånsregler, åbningstider, sted samt en kort forklarende tekst. Man kan eventuelt fremstille en **Bog T-shirt**: De tiltrækker sig ekstra opmærksomhed, når bøgerne bevæger sig omkring på festivalarealet. Arrangører som arbejder med et større budget kan overveje at fremstille **plakater**, der kan markedsføre Menneskebiblioteket, som så – med festivalværtens tilfaldelse – kan hænges op rundt omkring på området.

Det at oprette og anvende et »**street promotion hold**« er en værdifuld ressource for aktiviteten. En gruppe af frivillige der går rundt og uddeler marketingsmateriale om biblioteket til festivalens deltagere. Promotionholdet skal være briefet, så medlemmerne kan forklare konceptet ordentligt og fortælle folk, nøjagtigt hvor og hvordan det foregår. Gadepromoterne arbejder typisk i grupper på fire-fem personer. Det er vigtigt, at man har tilstrækkelig mange eksemplarer af marketingsmaterialet, da et effektivt hold med lethed kan uddele flere tusinde eksemplarer på én dag. Som et alternativ kan en gruppe bøger arbejde som promotionhold i mere stille perioder.

Menneskebiblioteket – Bedøm aldrig en bog på dens omslag!

HER ER VI IGEN!

HVIS DU ALLEREDE HAR VÆRET DER OG KUNNE LIDE DET; HVIS DU LAGDE MÆRKE TIL OS SIDSTE ÅR, MEN IKKE HAVDE TID TIL AT KIGGE INDENFOR, ELLER HVIS DU HØRER OM OS FOR FØRSTE GANG:

Har du nogensinde tænkt over dine egne fordomme eller klichéforestillinger om andre mennesker? Eller det indtryk, andre mennesker måske har af dig? Du har måske nogle forestillinger, måske om muslimer eller jøder, politibetjente eller togrevisorer, præster eller psykologer, feminister eller homoseksuelle, tidligere straffede eller fodboldbøller, miljøforkæmpere eller blondiner? Men du har aldrig før haft chancen for at tale med en af dem og finde ud af, hvordan hans eller hendes tilværelse virkelig er?

Hvis du har mod på at se dine egne fordomme i øjnene og stå ansigt til ansigt i et personligt møde med 'dine fordomme', så skulle du tage og kigge indenfor på Menneskebiblioteket, hvor bøgerne kan tale!

HVORDAN FUNGERER MENNESKEBIBLIOTEKET?

- › Menneskebiblioteket befinder sig på Borgerøen, ved siden af Det Europæiske Ungdomscenters telt.
- › Den første gang du kommer, skal du indskrives som læser og have et lånerkort til Menneskebiblioteket. Ved at blive læser accepterer du Menneskebibliotekets regler.
- › I bibliotekets litteraturliste kan du vælge en bog, som du har lyst til at læse. Mange bøger er til rådighed på forskellige sprog.
- › Hvis din bog er på et sprog, du ikke forstår, kan Menneskebiblioteket låne dig en ordbog.
- › Hvis den bog, du gerne vil læse er udlånt til en anden læser, kan du vælge en anden og så vende tilbage senere!
- › Du kan være sammen med din bog en time hvor som helst på området. Så skal du aflevere bogen igen på Menneskebiblioteket.
- › Det er gratis at benytte Menneskebiblioteket, hvis man er indehaver af et lånerkort.

HVILKE REGLER GÆLDER FOR UDLÅN AF BØGER FRA MENNESKEBIBLIOTEKET?

- › Man kan kun låne én bog ad gangen. Der er mulighed for at reservere bøger som er udlånt.
- › Bogen kan lånes i en time og skal så afleveres på Menneskebiblioteket. Læserne kan efter aftale med bibliotekaren forlænge udlånet i maksimalt en time mere.
- › Læseren skal aflevere bogen i den samme psykiske og fysiske tilstand, som den var, da den blev udlånt. Det er forbudt at beskadige bogen, hive sider ud eller krølle dem, spilde mad eller drikke ud over bogen eller krænke dens værdighed på nogen måde. Det er læserens ansvar at passe godt på bogen.
- › Læseren accepterer, at bogen på et hvilket som helst tidspunkt kan afbryde udlånet, hvis han eller hun føler, at læseren behandler ham eller hende på en upassende måde eller på anden vis krænker bogens værdighed.

PRÆMIER TIL FASTE LÅNERE!

Som en ekstra bonus har man ved flere biblioteker opereret med, at dedikerede læsere modtog en skøn T-shirt til »læsere af Menneskebiblioteket«, typisk efter at have gennemført 3 eller flere udlån.

ÅBNINGSTIDER:

Menneskebiblioteket er åbent hver dag fra kl. 12.00 til kl. 20.00. Det seneste udlånstidspunkt er kl. 19.00!

The Living Library on the Civil Sziget is organised by the EYCB with the kind support of the Sziget Iroda.

FØLGENDE FORSLAG ER INPUT FRA ARRANGØRER AF MENNESKEBIBLIOTEKER:

- › Det er vigtig at benytte de traditionelle reklamemetoder på en festival (foldere, brochurer, programomtale), men at huske, at festivaldeltagerne har tendens til at smide det materiale, de får, væk, så undgå at skabe overflødig affald.
- › Det er vigtigt at benytte kreative reklamemetoder, og huske at det allervigtigste er kommunikation mellem mennesker. (I vores evalueringsundersøgelse fandt et signifikant antal lånere vej til Menneskebiblioteket, fordi de havde hørt om det fra venner.)
- › Prøv at finde ud af, om det kan lade sig gøre, at andre tilstedeværende programmer kan understøtte Menneskebiblioteket på en indirekte måde fx ved at henvise til aktiviteten Hvis der er et radiosystem, kan det bruges til at gøre reklame lokalt. Det er vigtigt at koncentrere sig om korte budskaber, fx: 'Du lider af fordomme, men du ved ikke selv, hvordan du skal leve med dem? Afprøv din fordom på Menneskebiblioteket.'
- › Arrangørerne af Menneskebiblioteket bør holde sig i løbende kontakt (radio eller mobiltelefon) med festivalarrangørerne, der har det overordnede ansvar for området og kapaciteten til at hjælpe med praktiske problemer.

Evaluering Menneskebiblioteket

Det omfang, den dybde og den metode, der skal anvendes i en evaluering, bør fastlægges af arrangørerne i løbet af forberedelsesprocessen. Med henblik på at skaffe tilstrækkeligt materiale til en evaluering er det væsentligt at opstille evalueringskriterier og -procedurer tidligt i planlægningsprocessen. Denne vejledning er ikke en vejledning i evalueringsformål eller -metode. Hvis man ønsker at vide mere om evaluering i forbindelse med ungdomsaktiviteter i almindelighed, findes der mere om emnet på web-adressen www.training-youth.net, hvor man kan finde diverse redskaber og metoder til brug ved evaluering.

Evalueringen gennemføres af to hovedårsager i forbindelse med Menneskebiblioteket:

- Evaluering af arrangementet i forhold til **opnåelse af målelige resultater** som fastlagt i begyndelsen af planlægningsfasen.
- Evaluering af **de erfaringer, som arrangører, bibliotekarer og bøger har gjort** med det formål at afspejle fælles erfaringer og at forbedre metoden med henblik på en gentagelse af arrangementet.

INDSAMLING AF KVANTITATIVE DATA:

Antallet af læsere, antallet af udlån, antallet af udlånstimer. Hvilke bøger var de mest populære, og hvilke var der mindre efterspørgsel efter?

Det er relativt let at indsamle disse tal, og det er en central opgave for bibliotekarerne. De bør registrere hvert enkelt udlån på en liste, hvor bogtitlen angives, tidspunkterne for udlån og aflevering, og om der er tale om en førstegangslåner. Når arrangementet er forbi, kan disse statistiske oplysninger let beregnes.

Hvor mange mennesker udviste interesse, men valgte ikke at låne en bog? Det kan være kompliceret at finde ud af midt i kampens hede. Man kan gøre det til en ekstra opgave for bibliotekarerne at tælle de interesserede ved hjælp af en enkel liste med 'flueben', men det er klart, at den slags data kun kan være omtrentlige i forbindelse med et arrangement, hvor der kommer tusindvis af deltagere.

Pressedækning

Evt. avisomtale samles, tv- og radioudsendelser optages på bånd, og antallet af journalister, der laver interviews, eller som blot skaffer sig oplysninger fra bøger, låner og arrangører, kan eventuelt registreres. Det er desuden nyttigt at føre lister over mediedækningen af prominente personer, der aflægger besøg på Menneskebiblioteket. Det er strengt taget ikke kun af hensyn til evalueringen, men også af hensyn til fremtidig markedsføring.

³ For eksempel *T-kit on Training Essentials*, navnlig i kapitel 3.6. © Europarådet og Europa-kommissionen, oktober 2002.

---> **INDSAMLING AF KVALITATIVE DATA:**

Spørgeskemaer

I betragtning af det store antal mennesker, der er med på Menneskebiblioteket, er spørgeskemaer en håndterbar og dækkende måde at indsamle data på. De bør udarbejdes og mangfoldiggøres forud for arrangementet og fordeles til bøgere og læsere under arrangementet for at sikre en god afleveringsprocent til bibliotekarer og arrangører efter arrangementet. Der er brug for forskellige spørgeskemaer til hver af grupperne. Læserne bør frit kunne vælge, om de vil afgive personlige oplysninger, og Menneskebiblioteket skal som princip sikre sine læsere anonymitet.

---> **EKSEMPLER PÅ SPØRGESKEMAER**

I slutningen af dette afsnit findes to prøver på spørgeskemaer, det ene beregnet på lånere, det andet på bøgere. Spørgsmålene er alene ment som forslag og kan naturligvis tilpasses til det specielle Menneskebibliotek, de skal bruges til.

Spørgeskema til læsere

Det er vigtigt, at spørgeskemaet til læsere er kort og kan udfyldes i løbet af nogle få minutter. Det er bibliotekarernes opgave at få læsere til at udfylde dem efter et afsluttet udlån. Det bedste vil være, hvis faste læsere først udfylder spørgeskemaet efter det sidste lån. Læserne skal have at vide, at oplysningerne på spørgeskemaet bidrager til at forbedre Menneskebibliotekets metodologi og til de statistiske oplysninger.

Nedenfor ses nogle illustrative svar fra læserspørgeskemaer indsamlet på tidligere gennemførte Menneskebiblioteker:

Spørgsmål: Hvad var den væsentligste oplevelse for dig som læser på Menneskebiblioteket?

Eksempler på svar:

- *det er modigt af bøgerne, at de tør være sig selv*
- *det at være åben over for forskellige meninger og nedbryde barrierer*
- *det at sammenligne mit syn på forskellige emner med andres*
- *det at genoverveje og udvikle min holdning*
- *det at se længere end bare etiketten*
- *den personlige kontakt til et andet menneske, slutte venskaber med fremmede*
- *det at få udvidet sin verden og bringe den menneskelige natur nærmere på min sjæl*
- *det var meget spændende at tale med nogle mennesker, som jeg normalt ikke taler med*
- *jeg opdagede mange nye interessante ting, som jeg ikke vidste i forvejen*

VING LIBRARY

European Youth Centre
Budapest

Centre Européen
de la Jeunesse

COUNCIL OF EUROPE

Spørgeskema til bøger

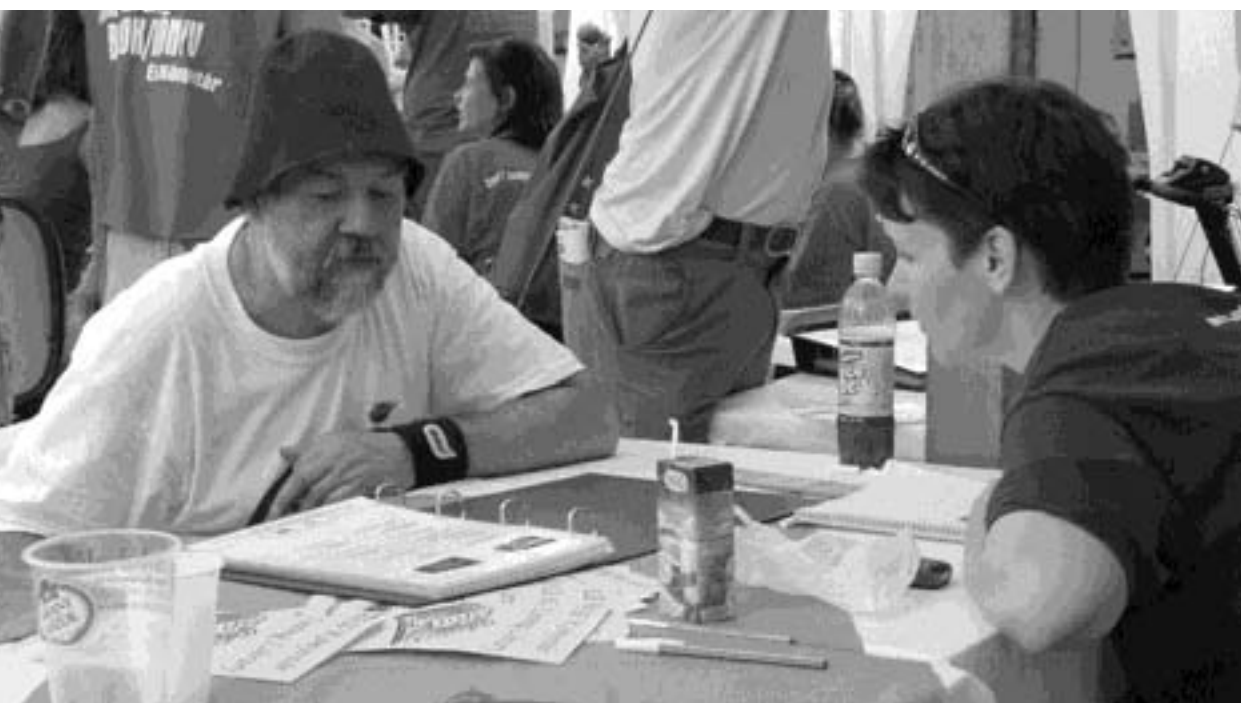
Det er klart, at bøgerne meget gerne vil og har stort behov for at fortælle andre om deres oplevelser og at bearbejde dem ved at skrive om dem. Det er en god idé at give spørgeskemaet til bøgerne i begyndelsen af Menneskebiblioteket og bede dem om at aflevere det ved afslutningen eller lige efter afslutningen af arrangementet med en bestemt tidsfrist. Man kan udarbejde et resumé af bøgerne efter arrangementet, og det kan bruges ved briefing af fremtidige bøger. Det er vigtigt, at arrangørerne meget nøje ser på evalueringsspørgeskemaerne fra bøgerne, og at de reagerer med det samme, hvis en bog afgiver en udpræget negativ evaluering, idet dette måske kræver en mere uddybende afrapportering mellem en af arrangørerne og den pågældende bog, så man kan forholde sig meget klart til, hvad der er gået galt i forløbet.

Nedenfor har vi samlet kommentarer fra evalueringer indleveret af bøger ved tidligere Menneskebiblioteker:

Spørgsmål: Hvad var det bedste øjeblik for dig som bog?

Eksempler på svar:

- læserne var meget åbne og ærlige omkring deres fordomme*
- en af læserne lånte mig, ikke fordi jeg var handicappet, men fordi jeg var kvinde*
- fem hollandske mænd lånte mig i to timer, de var flinke og kloge, og det var uden tvivl årets mest interessante samtale, idet vi fik lejlighed til virkelig at komme omkring mange ting*
- den store indlevelse de unge udviste over for min bog*
- den interesse adskillige heteroseksuelle havde for homoseksualitet*
- det var en fantastisk livsklog dreng på 6 år og hans far som p.g.a.*

- alkoholproblemer i familien havde gennemlevet nogle af de samme kriser som jeg havde mødt i mit liv*
- *at opleve at man var forhåndsreserveret hele dagen, og at flere lånere stod på venteliste for at komme til at læse mig næste dag*
  - *at høre de mange spændende og intelligente spørgsmål fra interesserede læsere*

Spørgsmål: Hvad var det værste øjeblik for dig som bog?

Eksempler på svar:

- *nogle læsere lånte mig tilsyneladende for at få løst deres egne problemer*
- *en fyr som var dybt frustreret, og som indtog en stødende holdning gennem hele samtalen*
- *en læser der spurgte mig om 'vi skal udskifte kvinder med geder?'*
- *en person der bebrejdede mig, at jeg er, den jeg er*
- *en læser som slet ikke var interesseret, men bare skulle bruge tiden på et eller andet*
- *der var ingen negative øjeblikke, som jeg oplevede det*
- *det at føle mig helt træt og dybt udmattet sidst på dagen*

Spørgsmål: Hvad var nogle af de hyppigst stillede spørgsmål fra læserne?

Eksempler på svar:

- *kan en feminist have mand og børn?*
- *hvordan er du endt med at blive togrevisor?*
- *hvor bor du? (hjemløs)*
- *Er din mand og dine børn også handicappede?*
- *Findes Gud, og er der et liv efter døden?*
- *Hvorfor drak du så meget, og hvordan kunne du holde op?*
- *Hvorfor er du kommet her til landet?*
- *Hvilke frygtelige ting har du oplevet indtil nu?*
- *Hvordan er det at være politibetjent?*
- *Hvad sagde dine forældre, da de fik at vide, at du er homoseksuel?*
- *Hvilken religion er den rigtige?*
- *Kan sigøjnere tolerere folk, der ikke er sigøjnere?*
- *Hvordan kan jeg få et job i en af de europæiske institutioner?*
- *Hvordan er den første dag i et fængsel? Hvordan er den første dag i frihed?*
- *Hvis du kunne gøre tingene om, hvad ville du så gøre på en anden måde?*

EVALUERINGSMØDER

Evalueringssmøderne bliver ofte afholdt under arrangementet; mange teams foretrækker at man lige stikker hovederne sammen efter dagens program. Men en grundig evaluering med deltagelse af bøger og bibliotekarer bør normalt afholdes et par dage eller uger efter arrangementet. Det kan også være nyttigt at invitere samarbejdspartnere, såsom de frivillige organisationer, der har leveret bøger til biblioteket samt en eventuel vært for arrangementet.

Kære Læser,

Tak fordi du tager dig tid til at udfylde dette lille spørgeskema og fortælle lidt om din erfaring som læser af en eller flere af menneskebibliotekets bøger. Dit input vil bidrage til at udvikle Menneskebiblioteket yderligere. Alle svar behandles fortroligt og anonymt.

Alder:

Køn: Mand kvinde

Din(e) nationalitet(er): .....

Hvordan blev du opmærksom på Menneskebiblioteket?

- tv radio avis da du tilfældigvis gik forbi biblioteket
 reklamematerialer hørt om det fra andre læsere andet

Har du været læser på et Menneskebibliotek før?

- Nej, dette er første gang Ja, angiv venligst hvilke(t) .....

Hvilke bøger lånte du på biblioteket? .....

Hvor godt synes du om idéen med Menneskebiblioteket?

- 1 2 3 4 5 (1 = slet ikke god; 5 = imponeret)

Hvordan vil du vurdere udvalget af bøger og beskrivelser af fordomme i litteraturlisten

- 1 2 3 4 5 (1 = slet ikke god; 5 = imponeret)

Kommentarer:

Hvordan vil du bedømme bibliotekarernes service over for læserne?

- 1 2 3 4 5 (1 = slet ikke hjælpsomme; 5 = meget hjælpsomme)

Hvis du brugte en ordbog, hvor tilfreds var du så med den?

- 1 2 3 4 5 (1 = slet ikke tilfreds; 5 = meget tilfreds)

Hvad var den vigtigste oplevelse for dig ved læsningen?

.....

Vil du anbefale andre at låne bøger på Menneskebiblioteket?

.....

Har du en bogtitel, du gerne vil anbefale til optagelse i vores litteraturliste?

.....

Tak for dine kommentarer og din tid!

Navn: .....

Din bogtitel: .....

Alder:

Køn Mand Kvinde

Nationalitet(er): .....

Er du medlem af en frivillig organisation, og hvis ja, hvilken? .....

Hvor mange læsere lånte dig i løbet af Menneskebiblioteket?

1-5 5-10 Over 10

Hvordan var det at være bog?

1 2 3 4 5 (1 = meget ubehageligt; 5 = meget godt)

Hvilke indtryk fik du af dine læsere?

1 2 3 4 5 (1 = ikke interesseret i at lære; 5 = interesserede, meget ærlig tilgang)

Hvor god var den beskrivelse af din rolle som bog, som du fik udleveret forud for aktiviteten?

1 2 3 4 5 (1 = passede ikke, utilstrækkelig; 5 = meget dækkende, god beskrivelse)

Hvordan vurderer du opbakningen fra bibliotekspersonalet (bibliotekarer og arrangører)?

1 2 3 4 5 (1 = ikke god; 5 = meget god)

Hvis du gjorde brug af en ordbog, bedes du bedømme, hvor vellykket kommunikationen med ordbogen var:

1 2 3 4 5 (1 = ikke god; 5 = præcis, meget god)

Hvordan vurderer du varighed og arbejdstid?

1 2 3 4 5 (1 = passede ikke, for lang, 5 = passede meget godt)

Hvilken nytte tror du, at læserne havde?

.....

Hvordan gavnede det dig at blive læst?

.....

Hvad var den største udfordring ved at være bog?

.....

.....

Har du nogle gode råd eller forslag til forbedringer af det næste Menneskebibliotek?

.....

Til kommende bøger: .....

Til arrangørerne: .....

Til bibliotekarerne: .....

Til kommende læsere: .....

Kommentarer vedrørende præsentationen af din bog i litteraturlisten: .....

Ville du stille dig positivt over for at deltage i Menneskebiblioteket som bog igen? .....

Eventuelt andre kommentarer? .....

FOTO OVERSIGT OG KREDITERINGER

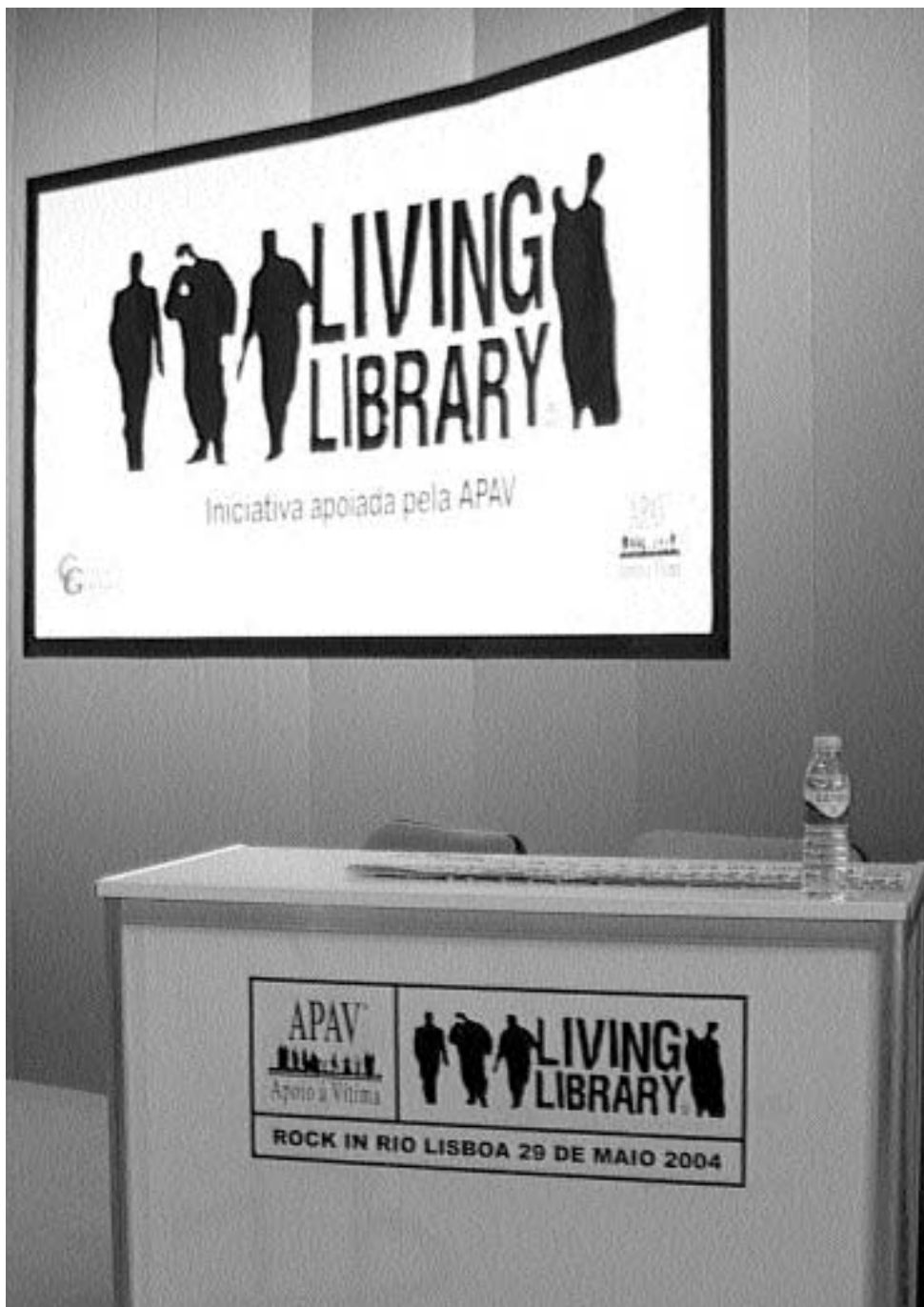
- Forsidebillede
Hvem af dem var bogen?
© Europarådet, Det europæiske Ungdomscenter i Budapest, 2004
- Side 7
Øboere
© Europarådet, Det europæiske Ungdomscenter i Budapest, 2004
- Side 8
"Menneskebiblioteket» på ungarsk
© Europarådet, Det europæiske Ungdomscenter i Budapest, 2004
- Side 11
Feministbog midt i en debat om kønsroller i ombudsmandens telt på Sziget Festival.
© Europarådet, Det europæiske Ungdomscenter i Budapest, 2004
- Side 17
Indgangen til Menneskebiblioteket på Roskilde Festival
© Mathies Erlandsen, Foreningen Stop Volden, Danmark, 2000
- Side 19
Fællesbillede af bøger og arrangører af Menneskebiblioteket på Alværn Ungdomskole, Nesodden, Norge, 2003
Venligst stillet til rådighed af Norsk Folkehjælp
- Side 21
Bibliotekar I gang med at hjælpe læsere
© Art Factory, 2003
- Side 23
Læsere der studerer litteraturlisten
© Europarådet, Det europæiske Ungdomscenter i Budapest, 2004
- Side 24
Menneskebiblioteket ved siden af Europarådets telt på SZIGET Festival
© Europarådet, Det europæiske Ungdomscenter i Budapest, 2004
- Side 25
En bog til 3 læsere er også en mulighed
© Europarådet, Det europæiske Ungdomscenter i Budapest, 2004
- Side 26
Elever der sidder i »læsegruppe« med en bog
Alværn Ungdomskole, Nesodden, Norge, 2003
Venligst stillet til rådighed af Norsk Folkehjælp
- Side 28
Bøger der venter på læsere
© Art Factory, 2003
- Side 32
Litteraturlisten
Blondinen
© Europarådet, Det europæiske Ungdomscenter i Budapest, 2004
- Side 34, 35
Bøger på en hylde
© Europarådet, Det europæiske Ungdomscenter i Budapest, 2004
- Side 37
Bøger i gang med at lære hinanden at kende
Rock I Rio Lisboa
© Ronni Abergel, 2004
- Side 39
Jeg har ikke klædt mig særligt på til lejligheden
Roskilde Festival
© Asma Mouna, Foreningen Stop Volden, 2000
- Side 40
Elever i færd med at studere deres emne
Alværn Ungdomskole, Nesodden, Norge, 2003
Venligst stillet til rådighed af Norsk Folkehjælp
- Side 45
3 læsere I færd med at læse en bog om immigranter
Rock I Rio Lisboa
© Ronni Abergel, 2004
- Side 47
Vagtskifte
© Europarådet, Det europæiske Ungdomscenter i Budapest, 2004
- Side 49
Myldretid for bibliotekarerne
© Europarådet, Det europæiske Ungdomscenter i Budapest, 2004
- Side 51
Bibliotekar i et møde med interesserede læsere på Roskilde Festival
© Mathies Erlandsen, Foreningen Stop Volden, Danmark, 2000.
- Side 52
Menneskebiblioteket på biblioteket
Venligst stillet til rådighed af: Szabo Ervin Biblioteket i Budapest, 2004
- Side 53
Menneskebibliotekets gade promotion hold på Roskilde Festival
© Mathies Erlandsen, Foreningen Stop Volden, Danmark, 2000
- Side 54
I gang med at læse om reglerne for udlån
© Europarådet, Det europæiske Ungdomscenter i Budapest, 2004
- Side 55
Nogle læsere skal have litteraturlisten forklaret nærmere,
Roskilde Festival
© Mathies Erlandsen, Foreningen Stop Volden, Danmark, 2000
- Side 59
I gang med at læse lige uden for biblioteket
© Art Factory, 2003
- Side 60
Tilbagevendende læser i færd med at låne endnu en bog
© Europarådet, Det europæiske Ungdomscenter i Budapest, 2004
- Side 66 (appendix)
Menneskebiblioteket
Rock I Rio, Lissabon, Portugal
© Ronni Abergel, 2004
- Side 67
Plakat der markedsfører Menneskebiblioteket på Alværn Ungdomskole, Nesodden, Norge, 2003
Venligst stillet til rådighed af Norsk Folkehjælp

**MENNESKEBIBLIOTEKENS STAND PÅ ROCK I RIO FESTIVAL,
LISSABON 2004**

PLAKAT FOR MENNESKEBIBLIOTEKET PÅ ALVÆRN UNGDOMSSKOLE,
NESODDEN, NORGE, 2003

The poster features a word cloud of various terms in a light gray font, including: afrikaner, asylsøker, spiseforstyrrelser, mentalt syk, filmprodusent, forfatter, vegetarländer, brannma, blind, frelsesarmésoldat, lesbisk, mannlig danser, and serber. In the center is a dark gray circle containing the white Chinese character '聽' (to listen). Below the word cloud is a dark gray horizontal band with the text 'Møt dine fordommer!' in white. At the bottom, the text 'MENNESKE 聽 BIBLIOTEKET' is displayed in a bold, black, sans-serif font. In the bottom right corner, there is a logo for 'Norsk Folkehjelp' consisting of a cross inside a circle.

Møt dine fordommer!

MENNESKE 聽 BIBLIOTEKET

Norsk Folkehjelp

EN SIDE FRA KATALOGET OG ET LÅNERKORT
(Det europæiske ungdomscenter i Budapest)

Feminista

Feminist

- Gyűlöli a férfiakat,
- Leszbikus,
- Képtelen pasit szerezni magának,
- Egy...

- Hates men,
- Is lesbian,
- Couldn't get a boyfriend,
- Is a feminist due to a trauma,
- Aggressive,
- Hairy legs, hairy all over.

Ha erre a könyvre más nyelven lenne szükséged, fordulj a könyvtárhoz!
For availability in additional languages, please contact the librarian.

EKSEMPLER PÅ T-SHIRTS TIL BØGER

T-shirt til bøger på menneskebiblioteket på Alværn Ungdomsskole
© Norsk Folkehjælp

T-shirt til bøger på menneskebiblioteket på SZIGET Festivalen
Design: Art Factory, Budapest

EUROPARÅDETS UNGDOMSSEKTOR OG MENNESKE- RETTIGHEDSOPLYSNING

Menneskebiblioteket indgår som en aktivitet i Europarådets ungdomssektors prioritetsprogram »Unge for menneskerettigheder og social samhørighed«.

- › At identificere midler til bekæmpelse af angreb på den menneskelige værdighed fx i form af social udelukkelse, vold, racisme, intolerance og diskrimination.
- › At give unge mennesker mulighed for selv at udvikle aktiviteter, der bekæmper racisme, fremmedhad, diskrimination og de kønsbaserede voldsformer, de udsættes for.
- › At udvikle pædagogiske redskaber og metoder til brug for dem, der er aktive på området menneskerettighedsoplysning.
- › At fremme og støtte pilotprojekter og uddannelsesaktiviteter vedrørende oplysning om menneskerettighederne på europæisk plan.

Deltagelse i store offentlige arrangementer for unge udgør en enestående mulighed for at udbrede budskabet om menneskerettigheder, medbestemmelse for unge og interkulturel læring til en bredere offentlighed.

Hvis du ønsker yderligere information om Europarådets ungdomsprogrammer, finder du os på følgende hjemmesider:

www.coe.int

Europarådets officielle websted

www.coe.int/youth

Europarådets Ungdoms- og Sportsdirektorat, dets programmer, beslutningsstrukturer, udgivelser, samarbejdspartnere o.l.

www.coe.int/hre

Hjemmesiden med oplysninger om oplysningsprogrammet om menneskerettigheder, herunder links til udgivelser, oplysnings- og undervisningsmateriale.

www.eycb.coe.int

Websted for European Youth Centre Budapest [Det europæiske Ungdomscenter, Budapest] med programmer, udgivelser samt nyttige praktiske oplysninger om centeret i Budapest.